

לדווש על כל קץ וקץ וכו'. אמר לפניו, הראיתי תורתו הראני שברו וכו' ראה ששוקלץ בשדו במקולץ וכו'. אמר לו שתוק בני שתוק, כך עלה במחשבה לפני ע"כ מהגמרא. וקשה טובא, וכי משה רבינו ע"ה שאל על מיתתו או ענשו שהראוהו שהיו שוקלץ בשדו במקולץ, הרי את שכרו היה רצה לדעת. והענין הוא כי הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה מפני כי כשיעור מעשיו הטובים, קן תתלה נשמתו במעלות הסולם. ועם היות שהוא חטא חטא קטן שבעולם, אם הפגם הקטן הוא ימנעוהו מלכות אל המדרגה הגדולה והעצומה אשר שם עוצם דקות מעשיו, הנה אם לא יענישוהו ויטהוהו ממנו, הוא סאבד איבוד גדול כי יאבד את כל מעשיו הטובים וזכות ורחמיים העולים מעלה מעלה דרך פעלות הסולם מפני החטא ההוא, וה אינו מן היאר.

ולכן ה' חפץ למען צדק ולמען דכאו חתלי לזכותו ולנקותו ליכנס אל המדרגה ההיא מדרגת מעשיו. ולכן הקב"ה מדקדק עם הצדיקים. וזאת היתה מעלת ר' עקיבא כי מעשיו הנכונים היו מגיעים עד המחשבה העליונה והוכרח היות ענשו גדול אפילו על חטא דק כחוט השערה כי לפי המקום שהנשמה העלה לשם, כך הוא גורל החטא והעונש ולכן הראוהו הקב"ה למשה רע"ה שהיו שוקלץ בשדו, כי מתוך כך היה מכיר את עוצם מעלת נשמתו. ומשה היה תמה כי סבר שזה עונש גדול מדי. והקב"ה השיב לו, שתוק כך עלה במחשבה. פירוש, כי כך עלה ר' עקיבא במדרגת מעשיו הטובים למדרגת המחשבה וכדי להגיע אל המעלה הזאת בלי שום פגם, היה צריך אל העונש הזה.

מתי ישראל, דא אילנא דחיי זה עץ החיים דבנין דישאל אינון אתרבכו באילנא דחיי בגלל שבני ישראל דבכו בעץ החיים בנין כך יהא חיי להון ויקומו מעפרא ויתקיימו בעלמא לכן יהיו להם חיים ויקומו מעפר ויתקיימו בעולם ויהון לעם חד למפלח ליה לקב"ה ויהיו לעם אחד לעבוד את הקב"ה כד"א צפניה נ' לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

רבי אלעזר ורבי יצחק הוו אזלי בארחא ומטא זמנא דק"ש הלכו בדרך והגיע זמן ק"ש וקם ר' אלעזר וקרא ק"ש וצלי צלותיה וקם ר"א וקרא ק"ש והתפלל חפלתו לבתר אח"כ אמר ליה רבי יצחק, והא תנינן דעד לא יפוק בר נש לארחא אבעי ליה לנטלא רשו ממאריה ולצלי צלותיה והרי למדנו שקודם שאדם יוצא לדרך צריך לקבל רשות מאדונו ולהתפלל חפלתו אמר ליה בנין דכד נפיקנא לא הוה זמן צלותא ולא מטא זמנא דק"ש א"ל כיון שכאשר יצאתי עוד לא הגיע זמן חפלה וק"ש השתא דשמשא נהיר צלינא אבל עד לא נפקנא לארחא בעינא בעותא מניה ואמלכנא ביה אבל צלותא דא לא צלינא עכשיו שהשמש מאירה אני מתפלל, אבל קודם שיצאתי לדרך בקשתי בקשה ממנו, ונמלכתי בו, אבל חפלה זו לא התפללתי דהא אנא אשתדלנא באורייתא מפלנות ליליא וכד אתא צפרא עד כען לא הוה עדנא לצלי צלותא שהרי אני עוסק בחורה מחצות לילה, וכאשר הגיע הבוקר עד כאן לא היה זמן חפלה בנין דההיא שעתא דקדרותא דצפרא אשתכח כיון שבאותה שעה שקדרות הבוקר נמצאת איתא משתעיא בבעלה ואינון ברזא כחדא אשה מספרת עם בעלה והם בסוד הייחוד דבעיא איהי למיהך למשכנא בעולימחאה דיתבי בהדה כי היא צריכה ללכת למשכן בין נערוחיה היושבים אהא ובנין כך לא בעי ליה לבר נש למפסק מלייהו דמתחברין כחדא ולאעלא מלה אחרא בינייהו ולכן אל לו לאדם להפסיק הרברים שמחברים כאחד ולהכניס דבר אחר ביניהם. והשתא דנהיר שמשא הוא ערן צלותא לצלאה כמה דאוקמוה ועכשיו שהשמש מאירה, הוא זמן החפלה להתפלל כמו שהעמדנו דכתיב תהלים ע"ב ייראוך עם שמש, מהו עם שמש, לנטרא נהורא דשמשא

ידיד ביאור המאמר נפש

יעקב ולאח בסוד הייחוד **דבעיא איהי למיהך למשכנא בעולימתהא דיתבי בהדה** כי היא צריכה ללכת למשכן בין נערוחיה היושבים אהא, דהיינו המלכות הולכת כביכול להיכל ק"ק דבריאה ששם נעשה הייחוד בימי החול. **ובנין כך לא בעי ליה לבר נש למפסק מלייהו וכו'** ולכן אל לו לאדם להפסיק הרברים שמחברים כאחד. כלומר, כי כשהאדם משכים לעסק בחורה עוד לפני זמן החפלה, מחזיק בייחוד הזה ומאיר בו הארה יחידה, ולכן אין להפסיק או אפילו בדברי חפלה, כ"ש בדברים כסלים או בשינה. והענין הוא כי מחצות הלילה עד הבוקר הוא תיקון אחד לאותו ייחוד של יעקב ולאח, לכן אסור לו להפסיק ולהכניס דבר אחר ביניהם. ובתכ במקדש מלך בשם הרמ"ז, מכאן טועים אלה המקדימים לומר סליחות וכקשוח קודם זמן החפלה, כי הם לכאורה מפסיקים הייחוד. ובתכ הרמ"ז: ונלע"ד שאין זו ראייה, דרוקא להקדים תפלת שחרית הוא דקאמר דאין מלכות נונעת בחברתה. תדע דקאמר כהריא והשתא דנהיר שמשא הוא ערן צלותא. משמע דרוקא בצלותא היא דקא אסר. אבל לומר סליחות ובקשות וראי נאה ומשובת, דאין זה הפסק עכ"ל הרמ"ז ולה"ה.

והשתא דנהיר שמשא הוא ערן צלותא לצלאה ועכשיו שהשמש מאירה, הוא זמן החפלה להתפלל כמו שהעמדנו **דכתיב ייראוך עם שמש**. וכוננת הפסוק הוא **לנטרא נהורא**

רבי אלעזר ורבי יצחק הלכו בדרך והגיע זמן ק"ש וקם ר' אלעזר וקרא ק"ש והתפלל חפלתו. אמר ליה רבי יצחק, והרי למדנו שקודם שאדם יוצא לדרך צריך לקבל רשות מאדונו ולהתפלל חפלתו. כי רבי יצחק חיכה שיגיע זמן ק"ש והתפלל לפני שיצא את העיר ור' אלעזר יצא את עירו לפני שהתפלל. כיון שר' יצחק סבר שגם ר' אלעזר יצא את העיר לאחר שהגיע זמן ק"ש לכן שאל אותו מה ששאל. מהמקדש מלך. ועל זה ענה לו ר' אלעזר **בגין דכד נפיקנא כיון שכאשר יצאתי עוד לא הגיע זמן חפלה וק"ש השתא דשמשא נהיר צלינא** עכשיו שהשמש מאירה אחפלה כמ"ש ייראוך עם שמש. וממשיך לדבר בענין אחר **בעינא בעותא מניה ואמלכנא ביה** טרם שיצאתי לדרך, בקשתי כקשתי ונמלכתי עם הקב"ה. וזהו ענין חפלה הדרך שכן מצינו בסוף פרשת כראשית שהמלכות זו היא תפלת הדרך. מהרא"ג. **אבל צלותא דא** אבל חפלה זו, דהיינו ק"ש ותפלת העמידה **לא צלינא** לא התפללתי **דהא אנא אשתדלנא באורייתא מפלנות ליליא וכו'** שהרי אני עוסק בחורה מחצות לילה, וכאשר הגיע הבוקר עוד לא היה זמן חפלה **בגין דהתיא שעתא דקדרותא דצפרא** כיון שבאותה שעה שקדרות הבוקר **אשתכח אתתא משתעיא בבעלה** נמצאת האשה מספרת עם בעלה, והוא זיוון יעקב ולאח. ועיין בעיונים ד"ה סוגי הייחודים. וז"ש **ואינון ברזא כחדא** והם,

בהדן לא אצטריך, נהיר ימכ מאידה, אי

אזלי הלן ליה לשו משנות דו חמינא ד יקטרנו ק מאן דדו ת"ח. לא החזקת ש

פתח ואנ קרא אונ עליהם דו קרא אש ימס כתוב משנות אז ומפניך ומזיקין לאתקדי רוחין קי אינון מי אליון תו שני הימני

דשמשא השמש להו הנקראת ה וזהו זיווני וז"ש דהא לאפרשא ולא להפר הוא ירא מאירה, א להביא לי כהרי שמ שנקראת י היום. עכ" ת"ח. לו מאותו הנ לבני ארנו מויקס ור תפחד. זו שהם משו שאלו הם המויקים מעשו) רנ

כ. זכרות ל' [ע"א]:
 ל. טור [וה"ש] שם סימן
 יח כפירוש מגל הלכות גדולות
 זכרות טוף פ"ד]:
 נ. טור, כל ט
 שם י"ג,
 הגהות
 מיימוניות דפוס קושטא
 זכרות פ"י בשם סמ"ק
 סימן י"א:
 מ. זכרות כ"ח [פ"ג]:
 קיא א. זכרות ט'
 [פ"ג ירושלמי שם פ"א
 ה"א]:
 ג. כ"י [וה"א] אל אמן,
 סימן פו טוף ד"ה פון על
 פי הוזהר [וה"א] קלה. ג
 רה. ג]:
 נ. הגהות מיימוניות
 תפילה פ"ג אות ה.
 מרדכי זכרות רמז כב:
 ג. זכרות ט' [שם]:

ציונים לרמ"א
 ט רש"י [זכרות ל' ב ד"ה
 עד פרסא בשם יח מפרשים]
 והרבני יונה [שם] רש
 ג. ג]:
 קיא א. טור: (כ) ררכי
 משה סימן סו אות ב ד"ה
 ואומר: (ד) הגהות
 אשירי פרק קמא דברכות
 וסימן י. אור זרוע פ"א
 סימן ז' וכלבו הלכות
 שבת [סימן ל] ומהר"ל
 הלכות יום טוב [ו] הלכות
 ראש השנה פתח ערין:

הכמות שלמה
 קי [פסקי] אומר אותה
 וכו'. ל"ב. הנה צ"ח תפלה
 הדך לפת המ"א ס"ק י"ד
 דענין הוחק דרך פון
 לפיכך של ע"ה. עין פון
 שכתבו מה שחזרו טוב טעם
 דעת לוי"ד מהדורה ו'
 נבלות מעוותות סימן ק"א
 וכתבו סימן ע"ה. עין שם
 מה שכתבו מה דרך אנב שם
 בע"ה, הדיק:

הגהות והערות
 ג] כד הביא בשמו הכ"י
 ד"ה ר"ש. אמנם לפיני כל
 ט ליחא לטון זה. אלף רק
 שלגן פרסא בלא חתימה. עין
 עיינס למשפט זכרות ל' א:
 ד] בלשון הטור כתוב
 אלקי ואלקי אטמי. ועמ"ל
 לפיניו וצ"ח וצ"ח
 כתוב רק אלקי:
 קיא א] עיין סימן ס"ו
 ספיף ו' וספיף ט' ומה
 שכתבו סימן קס"ו [ס"ק
 א]: [ג] (ג"ח) (ב"א)
 ב] עיין מה שכתבו סימן
 (פ"ד) [פ"ע] [ס"ק טו]:
 (ג"ח) (ב"א)
 [מוקן במהדורת אמ"ד
 ח"פ]:

אחרת, כגון שיאל או ישמה דבר ויבך זכרה אחרונה, או יטיל
 מים ויאמר: אשר יר (של"ה) מקמת חולין סוף פרק נר מנה נחלת נבי
 ס"ק ג. ואגודה זכרות סימן נט): [ד יד אחר שהחזיק, נראה לי דלא
 יאמר בתוך עיטרה של עיר, דהיינו בתוך ע' אמה וזכרים מן
 העיר, דעיטרה דמתא כמתא
 כדאמרינן בגדלים נט, ג]. ועיין סימן א
 ר"ל סוף ספיף א'. ונעמק הנרטה
 [דמי הוא לנדך] כתב דהיינו תמוס
 מעיטרה של עיר: [טו פרסא.
 פירוש ח' אלפיס אמה:
 פו יתפלל יהי רצון מלפניך
 כו'. והאר"י ז"ל [שער המנוחות רש
 פרסא וחסקן] היה אומרה בכל טוקר,
 והיה אומר אח"כ כי ה' יתן חכמה
 מפיו דעת ותבונה [משלי ג ו], גל
 עיני ואזיטרה נפלאות מתורתך
 [שהל"ס קטע, יח]. ועיין בהקדמות
 תוספות יוס טוב [נפתייה]. ונראה
 לי דתפלה מודה אני וכו' יאמר
 בכל ערב כל העוסק בתורה כל
 היום:

קיא א צריך לסמוך. אל
 נמוסף ומנחה מותר לומר
 פסוקים קודם ה' שפתי תפתח,
 אל לא אח"כ, דפסוק זה מכלל
 התפלה הוא (ל"ח דברי תמידות זכרות
 פ"א אות ע): ב לעגות אמן. וכן כתב בלבוש [ספיף א] על פי
 הקבלה, ע"ש:

א' קרה כוללת הרבה חו היא, יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלקי אבותינו שחאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן
 דעמי אקור והיחר, הן דעמי ממונות, הן דהוראה, הן דלימוד, גל עיני ואזיטרה נפלאות מתורתך [שהל"ס קטע, יח]. ומה ששגיחי כבר
 העמידני על האמת, ואל תלל מפי דבר אמת עד מאד [שם, מג]. כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה [משלי ג ו]:

קיא א [סמוך גאוה לתפלה. וצירוף פ"א הלכה א] אמת בלשון זה, תכף לגאולה תפלה דכתיב [שהל"ס יט, טו] יהיו
 לרצון כו' מה כתיב בתורה [ג. ג] יעקב וגו'. וכתיב הטור חפוק ליה דנחאי קרא כתיב תרווייהו, יהיו לרצון אמרי פי הוא תפלה כדאיתא
 ד"ה [וסימן] דברי רש"ל [הגהות הטור] שהקשה על הטור חפוק ליה דנחאי קרא כתיב תרווייהו, יהיו לרצון אמרי פי הוא תפלה כדאיתא
 [זכרות] דפרק קמא דף ט' [ע"ה] דחקינו רבנן למימר יהיו לרצון בכוף י"ח זכרות האיל ואמרו דוד לאחר י"ח פרשיות, וה' נורי וגואלי
 הוא [תפלה] [גאולה] ו'. ועל כן פירש רש"ל דאין הכי נמי דמהא ילפינן לה, ולא הביא קרא יעקב אלף שאינו ניוזק כל אותו יום,
 כעדותו של ר' יוסי בן אליקום משום קהלא קדישא דצירושלים [פרכות שם]. והכי פירוש הירושלמי, תכף לגאולה תפלה דכתיב יהיו לרצון
 כו', דכתיב ביה גאולה ותפלה, מה כתיב בתורה שיהיה שכרו, היינו שלא יהא ניוזק כל אותו יום, וזהו יעקב ה' ביום זרה, והיינו מדלא
 אמר בלשון תפלה עניי ה' ביום זרה ישגבני אלהי יעקב, אלף אלעיל קאי, שאמר יהיו לרצון כו' אמר דוד הוהר שפעשה כך וחסמוך
 גאולה לתפלה כי אני מצטיח שיענה ה' ביום זרה, ע"כ. ולא משמע כן כפירוש, דצירושלמי מיימי ג' תכפיות הן ומיימי על כל א'
 ראיה, ועל תכפיה זו דגאולה מיימי ראיה מפסוק יהיו לרצון ומה כתיב בתורה, והיינו כפירוש הטור. ומה, דלפי פירוש רש"ל תהיה
 התפלה קודמת לגאולה, ואין צענין גאולה קודם לתפלה. ופירוש הטור הוא על נכון, דהכי קאמר, יהיו לרצון אמרי פי, פירוש שדוד
 מודיענו מה אמת יהיו לרצון אמרי פי, היינו שמתאמר נורי וגואלי, שהיא גאולה. ואח"כ אמר יעקב, מדאמר יעקב שמע מינה
 שאתה מתפלל קודם לזה, דאם לא כן היאך שייך ענייה, על כן אמר היינו תפלה. פירוש שמה אמה למד שמיי תפלה: (ב) חוץ
 מדי' שפתי. דכיון דקצוהו רבנן בתפלה, הוה תפלה אריכתא:

ערך דחם למהריק"ש
 קי ספיף ו בסוף [ואם שבת]. ולתפלה אומרה מוך פרסא ראשונה:
 קיא ספיף א לתפלה. כן תבול כן בשבת:

באר היטב
 (יא) בדרך. ולא יאמר בתוך עיטרה של עיר, דהיינו בתוך ע' אמה וזכרים
 מן העיר, דעיטרה דמתא כמתא דמי, [מ"א ס"ק ד]: (יב) פרסא. הוא
 ח' אלפיס אמה, [מ"א ס"ק טו]. דמיל הוא אלפיס אמה, ופרסא הוא ד' מילין.
 ואם הולך במקום סכנה יש להתפלל תפלה הדך אפילו בפחות מפרסה, ט"ו
 [ס"ק ו]. וכן כתב עולת סמיד [ס"ק ד]: (יג) לבית המדרש. נראה לי
 דהוא הדין כמי שיושב ללמוד אפילו ביחידות, ונפרט כמי שהגיע להוראה.
 וי"ל טעמא א' קרה כוללת הרבה חו היא, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי
 אבותינו שחאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות הן דעמי אקור
 והיחר הן דעמי ממונות הן דהוראה הן דלימוד, גל עיני ואזיטרה נפלאות

(ו) אבל פחות מפרסה כו'. דכמו שהאז צעיר דיינין ליה. וכמו
 הרצנו יונה [שם רש כ. ג], יש מקשין מן הירושלמי [שם פ"ד הלכה ד]
 לאמר כל הדרכים נחזקת סכנה. ואפשר לומר שזה אינו [בן קרוז
 לעיר, אלף זהוילך צן הכפרים, שהכל הוא נחזקת סכנה, עכ"ל.
 משמע מזה דנהולך במקום סכנה
 יש להתפלל תפלה הדך אפילו
 צפחות מפרסה, דיל בתר טעמא.
 וראיה עוד ממה שכתב בסימן
 רי"ט [ספיף ו] לענין זכרת הגומל,
 דחייב סה אפילו צפחות מפרסה,
 וכל שכן מה: [זו] ולכתחילה
 כו'. פירוש, שלא יעכב מלומר
 אותה אחר פרסא ראשונה, ויכול
 לומר אותה אפילו צעיר קודם
 שיואל לדרך, ומה שכתב שחזק
 דרך פירוש שיהיה מוחזק צדאי
 לניך. וראיתי לקצת מקפידים שלא
 יאמר אותה עד שהוא דוקא מוך
 לעיר על השדה, ואין לזה שורש
 ועיקר מכל הפירושים, והכי
 מהר"מ היה מתפלל אותה בעוקר
 ביום שראה ללכת בדרך. ומכל מקום
 נראה טעם למה שמתפללין אותה
 מוך לעיר, הוא משום שאז יאמר
 אותה [עם אחרים, וזכות דרכים
 עדיף. ומכל מקום יהיה (זכור)

סימן קיא
 דין סמיכות נאולה לתפלה. וכו' ג' סעיפים:
 א א א א א צריך (א) לסמוך נאולה לתפלה. ולא
 יפסיק ביניהם אפילו באמן אחר נאל ישראל
 יי [א] ולא בשום פסוק: (ב) חוץ מדי' שפתי (א) תפתח:
 הגה [ב] (ג) יש אומרים שמוטב ב לענוט (ג) אמן על גאל ישראל
 (ד) וכן נוהגים: [ג] (ד) יש אומרים הא לדרך למסמך גאולה

לומר צדית תפלה היואל מן הכרך הגוכר בסימן ר"ל [ספיף
 (ח) הנכנס לבית המדרש. נראה לי דהוא הדין כמי שיושב
 ללמוד אפילו ביחידות, ונפרט כמי שהגיע להוראה. ונראה לי נוסחה
 לומר צדית תפלה היואל מן הכרך הגוכר בסימן ר"ל [ספיף
 (ח) הנכנס לבית המדרש. נראה לי דהוא הדין כמי שיושב
 ללמוד אפילו ביחידות, ונפרט כמי שהגיע להוראה. ונראה לי נוסחה

מותרת, ומה ששגיחי כבר העמידני על האמת, ואל תלל מפי דבר אמת עד
 מאד, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, עכ"ל ט"ו [ס"ק ט]. וכן כתב
 המ"א [ס"ק טו] שהאר"י ז"ל היה אומרה בכל טוקר. וכתיב המ"א דתפלה
 מודה אני וכו' יאמר בכל ערב כל העוסק בתורה כל היום:
קיא (א) תפתח. אל נמוסף ומנחה מותר לומר פסוקים קודם ה' שפתי
 תפתח, אל לא אח"כ. דפסוק זה מכלל התפלה הוא, ל"ח, מ"א
 [ס"ק א]. (אמר המגיה, א"כ לא יפה עושים העולם שאומרים פסוק וברבים
 לב, ג כי שם ה' אקרא אחר פסוק ה' שפתי תפתח, הד"פ): (ב) אמן.
 אל לקדים ולקדושה אינו מפסיק, כמו שכתב סוף סימן ס"ו ספיף ט':

→
 →

הלכות תפלה קמ קי

קמב
גאל ישראל אבל אם אמר עד גאל ישראל שאינו יכול עוד להמתין ולענות משום סמיכה גאלה לתפלה ומוכרח להתחיל ולהתפלל מיד ונודמן לו שמגיע שיץ למודים והוא באחת הכרכות באמצעין ^ל יששה עמו שמורה לשתות באמצע כל הכרכות אבל אם אינו מוכרח להתחיל מיד לא יתחיל על סמך שיששה באמצע אינו כוכה ^י כי שמה לא יוכל לצמצם שיהיה באמצע כרכה כשמיגע שיץ למודים אלא יהיה בתחלת כרכה או בסופה ואין שוחין בתחלת כרכה או בסופה אלא באבות והדואה כלבד כמיש כסי (קל"ג) ק"ג (פט"ף) ^(ט) ואם יתן לבו לצמצם בזה יטרד ולא יכוין יפה בתפלתו:

ג וכשהוא מוכרח להתחיל מיד ומתחיל עם השיץ ^ז השויץ ^ח נוסח הקדושה כמו שהוא ואומר לנקדש כפי נוסח מדינות אלו יאמר עמו מלה במלה כל נוסח הקדושה כמו שהוא ואומר שאף שאין היחיד אומר קדושה בתפלתו כשהוא ^ט אומר עם השיץ אינו נקרא יחיד ^י וכן יאמר עמו מלה במלה כל נוסח הכרכות האל הקדוש וברכת שומע תפלה כדי שישיים הכרכה עם השיץ יחד ושוכו א"צ לענות אמן כמו שהשיץ א"צ להצבור עונים אחריו ועניות הצבור היא ג"כ על ברכות של זה וגם יכוין כשמיגע שיץ למודים יגיע גם הוא למודים או להטוב שמך כדי שיששה גם הוא עם הצבור כמודים ואם יכול לגמור ^ל כל התפלה עד שיגיע שיץ לסיים שומע תפלה יכול להתפלל בפני עצמו אחר סיום האל הקדוש ^מ וכל זה כשמוכרח להתפלל מיד וישום סמיכה גאלה לתפלה או מפני שהשעה עוברת אבל אם אינו מוכרח לא יתחיל עם השיץ ולומר עמו נוסח הקדושה לפי שלכתחלה צריך לשתוק ולשמע נוסח הקדושה מפי השיץ ולענות אחריו קודש וברוך וימלוך בלבד כמיש כסי (פט"ף) ^(נ):

ד כ מי שכא לבית הכנסת תיכף אחר קדושה ואם ימתין עד אחר שיגיע שיץ למודים לא יוכל לענות אמן יהא שמיא רבא (אחר הקריש) שאחר י"ח ואם ימתין עד אחר הקריש יעבור זמן התפלה או לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור ותחיל מיד שמוטב לבטל מודים מלבטל אמן יהא שמיא רבא וה"ה אם בא סמוך לקדושה ואם ימתין עד אחר מודים ולומר קדושה ואם ימתין עד אחר קדושה לא יוכל למודים מודים ואם ימתין עד אחר מודים יעבור זמן התפלה ותחיל אחר קדושה שמוטב לבטל מודים מקדושה עם הצבור ואם בא סמוך לקריש ואם יתפלל ערבית יבטל אמן יהא שמיא רבא ואם ימתין עד אחר קריש לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור מוטב להתפלל עם הצבור:

ה כל יחיד העומד בתפלת י"ח וכשמגיע לקדושה קדושה היו הצבור אומרים קדושה ובא לציון ^כ או קדושת יוצר אינו אומר קדושה עם השיץ הקדושות שוות ^כ ויש מי שאומר שה"ה אם היה הצבור אומרים קדושה מוסף והיחיד מתפלל שחית אינו אומר עמהם קדושה שאין הקדושות שוות ^כ וי"א שקדושת שחית אינה קדושה מוסף נקראות קדושות שוות משא"כ קדושת רבא ויצר קדושה יוצר קדושה יוצר אינו קדושה מוסף נקראות כסי ^{נ"ט} (פט"ף) ^(ז) וכן עיקר (ומכאן אתה למד שהיחיד כשמיגע בתפלתו לברכת אתה קדושה יכול לענות קדושה עם הצבור אפי"פ שהוא לא אומר ולא שמע נקדש או נקדיש מפי השיץ שהרי קדושת יוצר וכן ויציון אין בהם נקדש ואפי"פ כן לא מנועוהו אלא מפני שאין הקדושות שוות):

קכ דין היוצא לדרך ופועלים מה יתפללו וסדר תפלת הדרך וכו

א ^כ בשעת הדחק שאי אפשר לו להתפלל שמונה עשרה ברכות ^כ כגון שהשעה עוברת או שהוא בדרך וירא ^כ שמה יפסיקוהו עוברי דרכים אם יתפלל כל שמונה עשרה ברכות דרך הילוכו או מיושב או מעומד כמיש כסי ^{צ"ד} (פט"ף) ^(ח) או שעומד במקום שהוא טרוד וירא שמה יפסיקוהו ^כ או שלא יוכל להתפלל תפלה ארוכה בכונה מחמת טרדת דעתו ^כ ותפלה מעין שמונה עשרה ^כ שהוא תפלת הבינו שכוללה כל שלש עשרה ברכות אמצעיות וחותם בשומע תפלה ^כ וצריך לומר לפניו שלשה ברכות ראשונות פתקון ולאחריהו

ולאחריה ^ג אחרונות פתקון ^ט וצריך לאמון כולן מעומד ואינו יכול לאמון דרך הילוכו כדרך כמו שהתירו בתפלת שמונה עשרה כדי שלא יטרד לבו בעיבוד דרכו ולא יוכל לכוין כמו שנתבאר ^{שם} לפי שכיון שמתפלל תפלה קצרה מעין י"ח לא יטרד כל כך בעמידתו וכשיגיע לביתו א"צ לחזור ולהתפלל י"ח הואיל וכבר אמר מעין י"ח ואינו מתפלל הבינו ^ל לא כימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים ^י ולא כמציא שבת וי"ט מפני שצריך לומר הבלה בחנוך הדעת ^י ואין לו לכללן כובינינו לומר בה מעין הבלה ושאלה לפי שהשאלה והבדלה אינן ברכות בפני עצמן אלא תקנו לכללן בברכות י"ח שאלה בברכת השנים והבדלה בחנוך הדעת ואם היה אומר כובינינו מעין הבדלה ושאלה ^ז היה נראה שהן ^ז כ"כ ברכות בפני עצמן כמו כל ברכות האמצעיות שאומר מעין כל אחת ואחת כובינינו:

ב ^ט הפועלים שעושים מלאכה אצל בעל הבית אם אינו נוהג להם שכר חוץ מסעודתו מתפללין י"ח ברכות שלמות אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם משום ניטול מלאכתו של בעל הבית ואם נוהג להם שכר פעולתם לבד טעודתם צדיקים למדו המלאכה ומתפללין מעין י"ח ^ט ועכשיו אין דרך בעל הבית להקפיד בכך ומן הסתם על דעת כן שוכרין אותם שיתפללו י"ח וה"ה שילכו ^ז לבית הכנסת להתפלל בעשרה ^ס במקום שאין דרך בעל הבית להקפיד בכך:

ג ^ט ההולך במקום גדויו חיה ולטיסם מתפלל תפלה קצרה ^כ שהוא צרכי עמך מרובים כו' וחותם בשומע תפלה ^מ וא"צ לא ^ל ראשונות ולא ^ל אחרונות ומתפלל כשהוא מולך ^כ ואם יכול לעמוד עומד וכשיגיע לישוב ^כ ותחבר דעתו צריך להתפלל תפלה י"ח כתקנה אם לא עבר זמנה ^ז אפי"פ שהתפלל תפלה קצרה מעומד הואיל ולא אמר בה אפילו מעין י"ח ^ס ואם שכח או שעבר זמנה דינו כשכח ולא התפלל לגמרי שצריך להשלים אותה בזמן תפלה שלאחריה כמיש כסי ^{ק"ח}:

ד ^ט היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך שהיא יהי רצון מלפניך ה' או"יא שתולכנו לשלום וכו' ואף אם הולך יחידי ^ט יאמרנה בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת ^מ ואם בא לחוספי בה דברי רצונו יוכל לאמרה בלשון יחיד כיון שאינו ממטבע הברכה שקבעו חובה לרבים ^ט (ויש מי שאומר שיע"פ הסדר י"ל מלת ותנוי לחן בלשון יחיד ^כ אפי"פ שהוא ממטבע הברכה הקבוע לרבים) ^ל ומן הדין יכול לומר תפלת הדרך אפילו כשהוא מהלך אלא משום מהיות טוב אל הקרא רע יעמוד כשיאמרנה אם אפשר לו כגון שבמי השייא ^ג כעומדים ^ל ופי"א א"צ לעמוד אלא מליך אבל אם היה רכוב ^כ א"צ לירד ^ל אלא יעמיד הבהמה מליך אם אפשר לו שאם ירכוב היה הוא כמהלך (וה"ה לירושב בעגלה שא"צ לירד אלא להעמיד הסוסים אם אפשר לו):

ה א"צ לומר תפלת הדרך ^ל אלא פעם אחת ^ל בכל יום שהוא הולך ואפילו אם ינוח בעיר באמצע היום ויחזור וללכת ממנה להלאה או לשוב לביתו ^ל אבל אם דעתו ללון בעיר ואח"כ נמלך ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת כאלו כבר לן בה (שכן הוא בכל הברכות שכשהוא נמלך צריך לחזור ולברך כמיש כסי ^{ר"י} (פט"ף) ^(ט)):

ו ^ט מאמרתי מתפלל אותה משעה שמהלך בדרך אבל לא כשעדיין ^ל הוא בתוך העיר שדר בה לפי שאין להתפלל תפלת הדרך עד שיחזיק בדרך ועבורה של עיר דהיינו ע"י אמה וישירים סמוך לעיר היה הוא בתוך העיר ^ל ע"י עיר דהיינו ע"י שגמר בלבו והכין עצמו לצאת בו כיום שזה נקרא ^ג כ"כ החזיק בדרך שמוחקו לילך ברגא ^מ ויש לסמוך על דבריו בדיעבד (ולדברי הכל כשהוא בדרך יכול לאומרה בתוך העיר של בה כיון שכבר החזיק והולך בדרך ועודנו מחזיק בה שבעיר זו אינו אלא אורח נטה ללחן):

ז ^מ תפלת הדרך חותמת בברוך ואינה פותחת בברוך לפי שאינה אלא בקשה רחמים

- א ר"ף תננים
- ב ר"ף מהיה ה"י
- ג מ"ל סק"א
- ד מ"ל סק"ב
- ה רמב"ם שם
- ו משנה ברכות
- ז כ"ס ^ב
- ח מברא דשמואל
- ט כ"ע א'
- י גמלה ^ל א'
- יא ר"ף תננים
- יב מ"ל סק"ב
- יג מ"ל סק"ב
- יד מ"ל סק"ב
- יז מ"ל סק"ד
- יח טור
- יט דל"י מט"ש
- כ מ"ל סק"ט
- כא רמב"ם ב"י
- כב מ"ל סק"ט
- כג מ"ל סק"ט
- כד ר"י מ"ה
- כה מ"ל סק"ט
- כו ר"ף תננים

- ט מברא שם
- י מוס"ק שם י"ח
- יב עמ"ל ס"ג
- יג מ"ל סק"ט
- יד מ"ל סק"ט
- יז מ"ל סק"ד
- יח טור
- יט דל"י מט"ש
- כ מ"ל סק"ט
- כא רמב"ם ב"י
- כב מ"ל סק"ט
- כג מ"ל סק"ט
- כד ר"י מ"ה
- כה מ"ל סק"ט
- כו ר"ף תננים
- כז ר"ף תננים
- כח מ"ל סק"ט
- כט ר"י מ"ה
- ל ר"ף תננים
- מ ר"ף תננים
- מא מוס"ק פה"ס
- מב טור
- מג ר"ף תננים
- מד מ"ל סק"ט
- מז ר"ף תננים
- מח ר"ף תננים
- מט ר"ף תננים
- נא ר"ף תננים
- נב ר"ף תננים
- נג ר"ף תננים
- נד ר"ף תננים
- נז ר"ף תננים
- נח ר"ף תננים
- נט ר"ף תננים
- סא ר"ף תננים
- סב ר"ף תננים
- סג ר"ף תננים
- סד ר"ף תננים
- סה ר"ף תננים
- סז ר"ף תננים
- סח ר"ף תננים
- סט ר"ף תננים
- סא ר"ף תננים
- סב ר"ף תננים
- סג ר"ף תננים
- סד ר"ף תננים
- סה ר"ף תננים
- סז ר"ף תננים
- סח ר"ף תננים
- סט ר"ף תננים
- סא ר"ף תננים
- סב ר"ף תננים
- סג ר"ף תננים
- סד ר"ף תננים
- סה ר"ף תננים
- סז ר"ף תננים
- סח ר"ף תננים
- סט ר"ף תננים

הרבי ר' חיים אבאראוויץ זצ"ל

מקור שאלות ותשובות היום כט

שאלה ב

איך הוא הרין לענין מקום קרוב לגבי האבלים שבאו אצל גדול הכית שמונין עמו, והובא בתוס' מ"ק (דף כ"א) בשם הרבנות גדולות, שהשיעור מקום קרוב הוא עשרה פרסאות מהדך יום אחד, וכעה שנעשה כסילת הברול ונכלל לבוא ביום אחד מסקים רחוק איך הוא הרין :

תשובה

ד"ה הכא כו' דהא דלא חיישין התם לגמלא פרחא, משום דאם איחא דהלכו כגמלא פרחא היו להם לעדים לטעון כן ומדלא אמרו הכי ש"מ שקר הם מעידים, עד כאן לשון החוס' עיי"ש :

ומה שכתב הגאון בעל שו"ת ומשיב דלין משערין רק מה שהוא על פי דרך הטבע לא על פי החכמות שנתחדש בזמנינו, לא אכין למה זה לא נקרא דרך הטבע מסילת הברול האם הוא הילך ע"ש שמוס או ע"ש דרך הגס, ורק עד הצניס האלו לא הוברר הטבע הלו ומה מלא מסילת הברול ככל העולם כולו שנכררה הטבע הלו, האם בזמן שלא ידעו מליאה הדפוס או משרפוס הי"ש ישור כגון דברים כגון שחקרו ומלאו חוקרי הטבע לא נקרא זה דרך הטבע, פשיטא דזה נקרא דרך הטבע ומשערין שיכול לבוא ביום אחד במסילת הברול :

ומה שכתב עוד שאם לא כן ישחט דרכי החירה מדי יום ביומו לא ידעתי כמה ישאנה דרך החירה, הלא בנח' לא קאמר שיעור הפרסאות רק אם בא מתקום קרוב מינה עתה, והחוס' הביאו בשם מה"צ שיעור עשרה פרסאות מה מהלך יום אחד דלחיתא בפסחים, וכוונתו שבאם יכול לבוא ביום אחד מיקרי קרוב כמו שאם מפרש כהדיוח שיוכל ל.וא ביום אחד עיין שם בבב"ב, ר"ל"ג ע"ה שיכול לבוא יותר מעשרה פרסאות ביום אחד ע"י מסילת הברול ששיטא שזה נקרא מקום קרוב כמו שהוכחתי מפסחים וזה ברור בשם, ולא נקרא זה בשמה דרכי החירה מ"ו ולא ברע זה ממה שפסקין בנח' שבפסחים אין להם שמירה אלא בקרקע, ככ"ו הביאו הכ"י בחו"מ (שי' ר"ח) והסמ"ע שם את המדברי בשם הר"ח דהא דכפסחים אין להם שמירה אלא בקרקע, דוקא לדידהו שהיה להם נחים דעושים, אבל לדין האידנא אין לריבין שמירה בקרקע, וכזה לא מיקרי בשמה דרך החירה, כמו כן נד"ד לדידהו שלא היו להם מסילת הברול הם מקום קרוב עשרה פרסאות, אבל לדין האידנא שיש לנו מסילת הברול, כל שיכול לבוא ביום אחד אפילו ממקום פרסאות, מיקרי מקום קרוב, וכן הודיעו הלכה למעשה. דברי "חבריו"ם :

ראיתי כסו"ת שאל ומשיב חלק שלישי כמהחורה ראשונה ח"ל שם, הנה אף שבהיום יש נתיבות הברול ויכולים ליטע הרבה פרסאות ביום, מ"מ לא מיקרי מהלך יום אחד כמ"ס בחיבורי יד שאל דלין משערין רק כמה שהוא ע"פ דרך הטבע לא ע"פ החכמות שנתחדשו בזמנינו, דל"כ ישחטו דרכי החירה מדי יום ביומו כו', עד ועיין מטה (דף ה') מהו דתימא ניחוש לגמלא פרחא קח"ל עכ"ל, ולפנ"ד לא נראה כן, דהנה בנח' מ"ק (כ"א ב') איחא ר"ש אומר אפילו בא ביום השניעי ממקום קרוב מונה פמה"ס, ופירש רש"י בד"ה מונה עמה"ס עם האבלים שבאצתי מקום הו"ל דמקום קרוב היה יכול לבוא בתחילת האבלות חשבונן ליה כמו דאחא, דאינו מונה אלא ה' ימים עם שאר האבלים עכ"ל רש"י, אלמא דזה הלוי רק אם יוכל לבוא ביום אחד, ואף שבעל ה"ג מביא השיעור עשרה פרסאות אין כוונתו דוקא עשרה פרסאות לחוק, כיון דהוא כעלמו מסיק שיכול לבוא ביום אחד כוונתו להודיע כמה הוא מקום קרוב שיכול לבוא ביום אחד, ואם יוכל לבוא אף במסילת הברול אף ממקום פרסאות נס זה מיקרי מקום קרוב, לכן לא הוזכר בנח' מהלך יום רק מקום קרוב, ודאי כוונת הנח' כן הוא רק שיכול לבוא בזמן קצר :

ובן מוכח בפסחים (ג"ד ע"ה) דקאמר הנח' שם, חנו רבנן היה עומד חון למודיעים ויכול ליכנס כפוסים וכפודים יכול יהא חייב ח"ל ובדרך לא היה והלה היה בדרך, אלמא אי לאו קרא דבדרך לא היה היה אמינא שיהיה חייב ברת אם היה יכול ליכנס כפוסים וכפודים, אף דכתיב בקרא איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך דחוקה נו' והוא היה בדרך רחוקה היינו חון למודיעים, ככ"ו אם היה יכול ליכנס כפוסים וכפודים היה חייב שזה מיקרי מקום קרוב כיון שיכול לבוא, רק כיון דכתיב עוד קרא ובדרך לא היה והוא היה בדרך נו"ה"ג כן הוא שפסוד מהכרת, לכן נבי אגילות כיון שיכול לבוא במסילת הברול מיקרי מקום קרוב, וזו ראייה מוכרחת ומה שהביא דאינו ממתוס (דף ה') שלא חיישין לגמלא פרחא נ"כ אין דאינו ראשון דגמלא פרחא הוא דבר שלא שכיח לכן אין חיישין, ועוד הא כבר כהנו החוס' יבמות (קט"ו ע"ה)

במקום שהי' פנוי תחלה ובוה ודאי לכיא בזיון ותהגם שהוא יהי' מחובר לכה"ק הלשן אין זה בזיון כלל והשנית יתן שיבולע המות לצנח ופחה הי' דמעה מעל כל פנים :

סי' שני. שאצרתו בגזון הבה"ח שרוצים לחדש. הנה כן מקובל אני מפי זקנים מגידי אמת שהיו סכנה בדבר לחדש שום דבר בעניני המתים וגם עיני ראו מעט כן לכן יד כבודו אל תהי' בו בהתחדשות זה ואם יחדשוהו שלא ברצונו יסע משם לאיוה עיר אחרת וישב שם והי' יתן שיבולע המות לצנח ואם לא ח"ו אז אחר שיהי' נקברים שם ג' מתים בהחדש ויתחוק לבה"ח אז ישוב למקומו לשלום כן אני נותן לו עצה היעצה כאשר עם לבבי :

סי' דיעני. הנה המחבר כתב בסי' שדימ' סוף ב' כשם שמספידין על האנשים כן מספידין על הנשים הנה דין זה אף שהוא מן המוסקים הראשונים צ"ע דהמענין בב"י סי' זה יראה שהרמב"ן הביא ראי' מזה מרפרם דספדי' לכת"י ומר"ש שהספיד' לאמו של בן זוא הנה בש"ס מר"ק דף כ"ז איתא שם דאין מעמידין מסה של אשה ברחובה של עיר מפני הכבוד וקאמר שם בש"ס דגהרדעי' אמרי דוקא של חיות אבל של שאר נשים מעמידין ור"א אומר אף של שאר נשים אין מעמידין דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה ואין קירי' כר"א שם והכי פסקו הכל בסי' שניה וא"כ מוכח דאין מעמידין שום מסה של אשה ברחוב ואף דבזה הוי אפשר לדחוק וליישב דיע' דוקא ברחוב אין מעמידין אבל באיוה מקום אחר מספידין מ"מ הרי עיקר הלימוד של ר"א הוי מקרא דותמת שם מרים ותקבר שם דסמוך למיתה קבורה והיינו שלא הספידו אותה א"כ מוכח שלא הספידו אותה כלל ומוכח דאין מעמידין על שום אשה וא"כ אין ראוי מרפרם ורי"ט דיע' דהם ס"ל כגהרדעי' דהרי גם הם ס"ל דמספידין על הנשים ויע' דרפרם ורי"ט ס"ל כגהרדעי' ולא דרשי לק"י דותמת שם מרים ותקבר שם לק"י ספרוהו אבל א"כ דיע' כר"א ורי"א יתי' לה מקרא דמרים וא"כ משמע דלא מספרוהו כלל ומוכח דאין מספידין שום אשה ולכך המוסקים שפסקו לתרווייהו צ"ע טובא

דחפסיקם סתרי אהודי ולדינא נראה דטוב יותר להיות השומע ישמע ויחדל :

סי' שני. שאצרתו בגזון סתרת המת במ' שנתו מ"ק שלוקחים

השמשים אותו מן הארץ ונתנים אותו על דף הסתרה ומקנחו אותו ופה בסדין שלא יהי' עלי' שום לכלוך ומניחו ואח"כ יתחילו לרחצו במים חמין מראש ועד רגליו ואומרים הפוסקים המבוארים בספר מעבדינו וכו' דחצינו כל האברים ואומרים הפוסקים הנאמרים בספר הנ"ל ואח"כ יתפכו אותו לנקות הצואה שבתוכו ובשעת הנקי' לא יאמרו שום דבר ואחר הנקי' שופכים המים לתוך ואח"כ רוחצים אותו כדת שופכים עלי' מ' קבין או ילבושו אותו הבגדים כן מנהגם. יפה עושים והמערערי' ע"ז לא דק כיון דהמת נקי בחוץ מותר לומר הפוסקים והרי קיי"ל אפי' צואה בעששית שנראה מוכו מותר לקיות קיש דבצואה בכיסוי תליא מלתא ומכ"ש באין נראה הצואה בתוכו כפנים והרי האדם תמיד ע"ש רוב צואה בתוכו וקורא ק"ש ומתפלל לכך בודאי כוונתו עשו ואל ישנו כי כל המשנה מן הגהנת המת אפי' כל שהוא הוי בסכנה ועלינו יעריה רוח הבורא ויבולע המות לצנח ונראה בבנת העיר על תלה :

סי' שני. מה שנתפסק בדיון הבא במקום קרוב ומצא גזול הבית שהיון

שמונה עממה מה הוי הדין בהנחת תפילין ביום אהוא אם דינו כשמיעה קרובה או לא : תשובה. בסוף ספריי' אב"י חידו' פלפולי' שהתלמידי' שלא יניח תפילין הנה כן נ"ל גם עתה ויש טעם בדבר דבשלמא לענין ז' ימי אבלות דהוי תקנתא דרבנן ואסמכתו אקרא דיעש לאביו אבל שבעת ימים בזה הם אמרו והם אמרו דאם הוי במקום קרוב נגזר אחר גרויל הבית והואל והי' יכול לבוא שמה מונה עממה אבל איסור תפילין ביום א' או ביום שמיעה הוא מכה דאתרייהו כיום מר ועיקר מרידתא ח' יומא בזה בלב האדם תליא מלתא וכיון דלא נודע לו על צוה הוי עתה לו יום מר ואין לו להניח תפילין : **סי' שני.** הנה ממודש מ' ויקרא מ"ה יש למווד דבר חידוש דמי שמאכלי' לישראל' נבלות וטרפות נמי אין מחויבין להתעסק עמו בכל דבר ומותר להניחו שיאכלוהו לבנים

לכבים ענייני. גם יש למווד משם בפי' ח' באם אדם רצה להיות נקבר באיוה מקום יתקע איהו יתד או ברזל בבית הקברות יהי' זוכה להיות נקבר שם ויע' אפי' איהו מסמך קבעת כמאן מכאן ארי"א צריך אדם שיהי' לו מסמך או יתד קבוע בבה"ק כדי שיזכה ויקבר באותו מקום ענייני :

סי' שני. מה שרצה לומר באם הוי הקבורה בירש ב' דלא הוי

יכול לבוא מכה תחומין אין במקום קרוב מונה לעצמו. הנה לדידי' אין נראה כן דיע' דדוקא אם הודך רחוק דמפאת עצמו לא הוי יכול לבוא אז גזון בע"ע אבל כשהודך קרוב הוי ביזוי לבוא רק מכה אסור אין יכול לבוא בזה כיון דהוי ביזוי לבוא אם לא הוי חושש לאיסור רק דהמניעה מצד דבר אחר מבחין נגזר אחריתם כיון דעל"ש הוי ביזוי לבוא וכעין זה כתבו התוס' בפ"ג דסוכה גבי אין ממעטין בירש דאף דרך איסור נחשב ביזוי ולא הוי דתוי ענייני' כן ה"ג י"ל בזה הוא"ל וביוז' לבוא גזון עממה. ומ"ש ר"מ ראי' מפסחים צ"ע אין ראי' דשם לענין חיוב לעשות הפסח דהותרה חייבתו בפסח ואמרה דבדרך רחוקה פסור לכן בזה לענין חיוב שחיבתו הותרה אולי' בתר דעת תורה ומן הותרה אין יכול לבוא והוי דרך רחוקה אבל באבלות ח"ו דזה בהודמנות תליא מלתא ובדעת האדם אם לבו דזה עליו בזה שפיר י"ל דבזה דיבדו תליא מלתא וכיון דיבדו הוי יכול לבוא נחשב קרובה ותדע דהוי בולבז דהוי חיוב מן התורה ונחשב ביזוי אף דרך איסור ובע"ע אינו דומה לפסח דבפסח הוי ספק אם חייב כלל בפסח או לא בזה אולי' בתר דעת תורה אבל בולבז הוי הפסח על גוף החיוב רק אם יכול לצאת בולבז זה לענין הכשר הולבז נחשב ביזוי כן ה"ג נבי' אבלות כיון דעל"ש הוי ביזוי לבוא מונה עממה כגלפפני' :

סי' שני. ע"כ שאחתי אשיבתו בקצרה. הנה זה ודאי דקרובה ורחוקה

הנאמר באבלות ר"ל תלוי רק ביכול לילך ברגליו לא במוסכים ופרדים וש"ס מפורש הוא בפסחים דף צ"ד ת"ר הרי שהיו חוץ למודיעם והוי יכול לבוא במוסכים ופרדים יכול יהא חייב ת"ל ובודרך לא הוי והרי הוי בדרך ומרשי' דחוי' למודיעים דרך רחוקה הוא הוי מפורש אף דיכול לבוא

במוסכים נחשב רחוקה ואפשר דמכאן סמכו חר"פ תקנתם דהנה שם אמרינן יכול הוי לפנים מן המודיעים ואינו יכול לבוא מפני קריונות ת"ל ובודרך לא הוי לא הוי לא הוי בדרך עייש א"כ מוכח דעד עשרה פרסאות ברגליו לא נחשב בדרך אבל יותר מזה נחשב בדרך ולכן ע"ז סמכו לחלק בזה וחי' ובכונ' :

סי' שני. אשר שאף במי שמת לו מת ברצל אם מותר לו לישב

בחנות בחול המועד. הנה לא ידעתי מה זו שאלה הרי לישב בחוה"מ בחנות אינו מותר רק בדבר האבד ובדבר האבד גם מצד אבלות מותר ובדבר שאינו אבד גם מצד יו"ט אסור בחוה"מ ואף הדעולם אין עושין כן שרי להו מר' ולא מדינא לכן מכ"ש שהוא אבד ג"כ שאינו מותר לישב בחנות רק בדבר האבד ולא יתור :

סי' שני. נדרין שאחתי בסופר שהוא אבד ר"ל אם מותר לילך לכתוב

גם לאחר שיש חשש שאח"כ יחזור בו הבעל והוי מקום עניני'. יפה התיר ואין צריך שאלה דלא נרע מדבר האבד ובפרט במקום עניני' וגם הוי כרבים צריכין לו דהוי מותר למסד לעמוד עם תנוקת ולא חלקו אם התלמידים רבים או אחד וב' ומוכח דהכל הוי כבלל רבים צריכין לו וא"כ היה בזה וד"ש ונכון :

במקום שהי' פנוי תחלה ובוה ודאי לכיא בזיון ותהגם שהוא יהי' מחובר לכה"ק הלשן אין זה בזיון כלל והשנית יתן שיבולע המות לצנח ופחה הי' דמעה מעל כל פנים :

סי' שני. שאצרתו בגזון הבה"ח שרוצים לחדש. הנה כן מקובל אני מפי זקנים מגידי אמת שהיו סכנה בדבר לחדש שום דבר בעניני המתים וגם עיני ראו מעט כן לכן יד כבודו אל תהי' בו בהתחדשות זה ואם יחדשוהו שלא ברצונו יסע משם לאיוה עיר אחרת וישב שם והי' יתן שיבולע המות לצנח ואם לא ח"ו אז אחר שיהי' נקברים שם ג' מתים בהחדש ויתחוק לבה"ח אז ישוב למקומו לשלום כן אני נותן לו עצה היעצה כאשר עם לבבי :

סי' דיעני. הנה המחבר כתב בסי' שדימ' סוף ב' כשם שמספידין על האנשים כן מספידין על הנשים הנה דין זה אף שהוא מן המוסקים הראשונים צ"ע דהמענין בב"י סי' זה יראה שהרמב"ן הביא ראי' מזה מרפרם דספדי' לכת"י ומר"ש שהספיד' לאמו של בן זוא הנה בש"ס מר"ק דף כ"ז איתא שם דאין מעמידין מסה של אשה ברחובה של עיר מפני הכבוד וקאמר שם בש"ס דגהרדעי' אמרי דוקא של חיות אבל של שאר נשים מעמידין ור"א אומר אף של שאר נשים אין מעמידין דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה ואין קירי' כר"א שם והכי פסקו הכל בסי' שניה וא"כ מוכח דאין מעמידין שום מסה של אשה ברחוב ואף דבזה הוי אפשר לדחוק וליישב דיע' דוקא ברחוב אין מעמידין אבל באיוה מקום אחר מספידין מ"מ הרי עיקר הלימוד של ר"א הוי מקרא דותמת שם מרים ותקבר שם דסמוך למיתה קבורה והיינו שלא הספידו אותה א"כ מוכח שלא הספידו אותה כלל ומוכח דאין מעמידין על שום אשה וא"כ אין ראוי מרפרם ורי"ט דיע' דהם ס"ל כגהרדעי' דהרי גם הם ס"ל דמספידין על הנשים ויע' דרפרם ורי"ט ס"ל כגהרדעי' ולא דרשי לק"י דותמת שם מרים ותקבר שם לק"י ספרוהו אבל א"כ דיע' כר"א ורי"א יתי' לה מקרא דמרים וא"כ משמע דלא מספרוהו כלל ומוכח דאין מספידין שום אשה ולכך המוסקים שפסקו לתרווייהו צ"ע טובא

העולה מכל הנזכר לעיל הוא, שפיכת המים בבתי השכנים לאו מטעם הסכנה הוא, כל היכא דאיכא מיס בבית המת, אלא רק החיוב הוא כדי לחת ידיעה לכהנים שלא ישללו בטומאה, ועל כן אף על פי שנהגו פה עיר בגדאד לשפוך כל הבתים אשר במבוי אף על פי שיש במבוי בתים הרבה שלשים או ארבעים, יש להורות לזה השואל ששאל בהיכא דאתרמי כלילה, שמת אחד בביתו, ואם מבתי המבוי הוא דחוק מביתו, ואם ישפוך זה כל המים שבביתו כלילה אין לו מים להביא לבני ביתו, והזמן חס שיצמאו ואין יכולים להתאפק עד עלות השמש שיביא להם מים מקשה, ובפרט שיש לו בנים קטנים שקשה להם להמתין, יש להורות לו שישתו מן המים הנמצאים בביתו, ואחר שיאיר היום ישפוך כל המים הנמצאים בביתו, לקיים המנהג שנהגים לשפוך כל בני המבוי אפילו הרחוקים מבית המת, ויביא מים חרשים לביתו, ורק בשני בתים הסמוכים לבית המת מכל צד, אין להורות להם שישתו כלילה מן המים אשר אתם, אלא ישפכו הכל, ובשביל לשחות יכולים ליקח מים כלילה מן שאר בתים שיש בחוץ המבוי הסמוכים להם.

שאלה מ'

דבנין מי שהיה במקום אחד ומת לו מת בעירו וזל ידע עד בואו לעיר ביום חמישי או ששי למית המת, ומצא שם אבלים וגדול הבית גם כן עמהם. אתמר בגמרא דמתו קמן דף כ"א עמוד ב, חנו רבנן אבל שלשה ימים ראשונים בא ממקום קרוב מונה עמהם, בא ממקום רחוק מונה לעצמו, מכאן ואילך אפילו בא ממקום קרוב מונה לעצמו, רבי שמעוןאומר אפילו בא ביום השביעי ממקום קרוב מונה עמו, ופסקו הרמב"ם ומהר"ל בשלחן ערוך רובי שמעון, ושיעור מקום קרוב פירשו בהלכות גדולות דהיינו עשרה פרסאות שהוא מהלך יום אחד, ולמרו זה השיעור ממה שכמה בגמרא דפסחים דף צ"ג, גבי קרבן פסח עיין שם, וכתב הרב חס"ל אלקלעי ביורה דעה סימן כ, ושיעור זה של מהלך עשרה פרסאות הוא מהלך ארס בינוני ברגליו.

ואין השיעור על רכיבתו על הסוס, והוכיח זה בגמרא דפסחים דף צ"ד חנו רבנן היה עומר חרץ למודיעים יכול ליכנס בסוסים ופרדים, יכול יהא חיוב, הלמוד לומר וברוך לא היה, והלה היה בדרך, על כרחך נמצא מקום קרוב לא חשיב אלא מקום שיוכל לילך אדם בינוני ברגליו בנחת ביום אחד, דהיינו שנים עשר שעות או ארס קל ברגליו בעשר שעות, אבל כשהוא יותר מזה חשוב מקום רחוק עד פאן דבריו, ואם כן לפי דבריו אם בדרך ההוא יש קרון או מסילת ברזל של אשר שקורין שמנדיפיי"ר שיוכל לילך ביום אחד שיעור מהלך כמה ימים אין משערים בכך, וחשיב זה מקום רחוק.

אמנם יש כמה גדולים מן האחרונים, וסבירא להו כל שהוא יכול לבא למקום המת והאבלים ביום אחד, אף על פי שאינו מגיע לשם אלא על ידי הלוכו במסילת הברזל של אשר חשיב מקום קרוב, ומונה עמהם אף על פי שהגיע לשם ביום האחרון של האבלות, משום דהוה מצי לבא במסילת הברזל ביום הראשון שהוא התחלת האבלות, והגם דאיכא אחרונים דפליגי בזה, הא הלכה פסקה היא דאמרו הלכה כדברי המקל באבל, ועוד דהמקילים מסתבר טעמיהו, כי רבותינו ז"ל אמרו מקום קרוב ומקום רחוק ולא נקטי שיעור, והגאונים פירשו דמקום קרוב הוא שיעור מהלך עשרה פרסאות שהוא יום אחד, שלמדו זה מדין קרבן פסח, דאמר ביה דרך רחוקה, ופירשו בגמרא שיעור זה בו, ואם אתמר מה תשיב על הוכחה זו דאמרו בגמרא על קרבן פסח דמוכח מינה רוב חס"ל אלקלעי הנזכר לעיל, הנה כבר בא חכם ויישב הדבר הזה שפיר, והוא דראיתי להגאון חכמת שלמה ז"ל סימן י"ג, שנתעורר בהא דפסחים הנזכרת דמשמע

אף על גב דיכול ליכנס בצבים ופרדים מקרי דרך רחוקה, ותוין דיש לחלק בין ענין חיוב לבין ענין פישור, דהתם לא מחייבי ליה ליכנס בצבים ופרדים ולחייבו כרת אם לא בא, אבל לפטור שפיר יש לומר דמצי למנות עם האבלים, משום ככהא גזונא נמי גבי פסח, אם שחטו עליו כל שכול לבא בצבים ופרדים, יצא, דהא לפטור מהני, עד כאן דברו עיני שם, ויפה כתב לחלק בזה, ועל כן שפיר יש להורות בהיכא דאיכא מסילת ברזל שקורין שמנדיפיי"ר, דהיה יכול לבא בו ביום הראשון בעשר שעות או בשנים עשר חשיב מקום קרוב, אף על פי שהוא לא בא בו ביום ראשון, ואף על פי שהוא בא בדרך אחרת שלא רכב במסילת הברזל, ולכן לא הגיע אלא עד יום האחרון של האבלות, עם כל זה הוא מונה עמו יוצא עמו.

מיקו ודאי אם לא יש מסילת ברזל של אשר כלל, לא אמרינן אילו הוה מסילת ברזל הוה מצי להגיע ביום הראשון, ולהכי משערים על זה החשבון כאלו הוה, דהוה אינו, דאם ליכא מסילת הברזל הרי זה אחרוני מסילת הברזל וכמה מעשים, כי מציאות מסילת הברזל צריכה ממון גדול ועסקים רבים עד שתהיה נעשית, ואין נחשוב לומר כאלו היא נעשית ונמצאת, ועבידינן חשבון שיעור מקום קרוב על מהלך שלה, ודאי זה לא ניתן להאמר כלל, אלא רק אם נמצאת היתה שם נוכל לחשוב את המקום קרוב על מהלך שלה, ואף על פי שזה לא הלך בה אלא הלך בדרך אחרת.

דחנה פה עירנו בגדאד יכונה עליון אמן, לא נמצא בה וכסביבות כל המחוז מסילת הברזל של אשר, ורק נמצא קרון

שקרוין בא"י סכ"ל, ונראה להורות דבר זה על פי מהלך הקרוין של בא"י סכ"ל, שאם יהיה יכול לבא כיום אחד חשיב מקום קרוב, ואף על פי שהוא בא ברכבו על כהמה, ואף על פי שהוא כיום האחרון מונה עמה ויוצא עמה, מאחר שזה הקרוין של בא"י סכ"ל הוא מצוי במחוז הזה.

ונראה לומר אף על פי שבאותו מקום שהיה עומד לא נמצא זה הקרוין, עם כל זה דנים ומשערים בכך, כי כיון שזה הקרוין הוא מצוי באותו מחוז אחרון אומרים מקום זה נחשב קרוב, דאם היה מזומן שם הקרוין היה יכול לבא בו כיום הראשון. ונראה לי בסיעתא דשמיא להביא ראיה לזה, ממה שכתב בגמרא דשבת דף ק"ן עמוד ב', אמר רבי יהודה אמר שמואל מותר אדם לומר לכרך פלוני אני הולך למחר, שאם יש בורגנין הולך, פירוש בורגנין הם בחים שהם צמו פונדק שמוכרים בהם מונות לעובדים ושבים וכוננו בערוך, ופירוש דש"י ו"ל שאם יש בורגנין משבעים אמה ושירים לשבעים אמה דשירים הולך אפילו בשבת שהכל חשוב כעני אחת, וכיון שהוא דבר שיש לו היתר על ידי תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין שם היתר עיין שם, ואם כן הוא הדין הכא אף על גב דלא נמצא בא"י סכ"ל באותו מקום ממש שהיה בו אותו האיש, אפילו הכי נזכר לשער בכך ולומר שאם היה מצוי בא"י סכ"ל היה יכול להגיע בו כיום הראשון, לכך חשיב זה מקום קרוב, מאחר דזה הקרוין של בא"י סכ"ל מצוי במחוז ההוא, ואינו רחוק מן השכל שימצא יגיע זה הקרוין גם באותו מקום שעומד בו אותו האיש, מאחר שהוא מצוי באותו מחוז וסביבותיו, וקרובה מציאותו באותו מקום.

כי בנקל אפשר להצא גם שם שיבא אדם אחד ורכב על קרוין זה לאותו מקום, ויתנו לזה האבן וירכב בו, מיהו לא נזכר לשער הדרך על פי מסילת הברזל, אם ליתיה למסילת הברזל כלל באותו מחוז, כי מציאות מסילת הברזל של אש באותו מקום מחוסרת מעשה דב ומקו הרכבה, ואין להמות זה לבורגנין, אבל הקרוין הנזכר מרמז מציאותו לבורגנין במכל שכן ודוק.

ידע דאין להסתפק ולומר, כיון דזה הקרוין של בא"י סכ"ל צריך זה הרכב בו להיות מורגל לרכוב בו ומלומר איך יהיה רוכב בו, ולכין דאם זה אינו מורגל ומלומר בו, איך אומרים שאם היה רוצה לרכוב בו היה בא כיום ראשון, והוא אינו מורגל ואינו יודע לרכוב בו, זה אינו כי אנתנו לא משגחינן בארם עצמו, אלא רק בשיעור קרוב קריחוק של גוף הדרך של המקומות, פל שהדרך ראוי לבא בו כיום אחד נקרא קרוב, ואם יתור נקרא רחוק, שאם באמת הדרך קרובה, אך משובשת בניסיות התוצר, זה להתעכב בו, או אם הוא קרוב וזה הארס היה חולה, ולא היה יכול לבא כיום ראשון ולא בשני ולא כשלישי ולא כרביעי עד שנתרפא, הנה דינו חיי כרין בא ממקום קרוב ומונה עמהם, ולכן גם זה אף על פי שלא היה יודע לרכוב בקרוין זה, עם כל זה משערין שיעור הדרך בכך, וה' יתברך יאיר עינינו באור חרותו, אמן כן יהי רצון.

שאלה מא

שאלה בפסוק יהי בשכון ישראל בארץ והיא כפרשת וישלח, יש פסקא בתוך הפסוק שעושה שם פרשה אחרת, ילמדנו מה טעם יש בפסקא זו, עוד שנית

ילמדנו, בפסוק הנני נוהן לו את ברייתי שלום, וי שלום קטיעה, מה טעם יש בזה, ואל השלשה ל"ו בא, הנה מצינו שנכתבו אותיות גדולות בחורה, כמו ב' של בראשית, ג' של התגלה, ו' של באותיות אלו יצאו, ג' של התגלה, ו' של באותיות אלו שיהם גדולות, ואם צריכות להיות כך, יורינו ושכרו כפול מן השמים:

תשובה על השאלה הראשונה, זה מבואר בגמרא דשבת דף נ"ה עמוד ב', אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב נותן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר, מלמד ששקולים כאחד, אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פלגש אבי, מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאלו שכב את בלהה, ופירוש מהו"ש א"ל דליף מפסוק ויהיו בני יעקב שנים עשר אשר הוא החלת ענין אחד, ואינו שייך עם דברים הקודמים, ומצינו גם כן ששם נפסק לפרשה אחרת, ועל כן היה צריך לאפסוקי נמי כאן לפסוק אחד, ולמה נשאר זה מחובר עם דברים הקודמים בפסוק אחד, ולזה מפרש רבי יונתן הא דעשה כך שהפסיק את ויהיו בני יעקב שנים עשר לפרשה אחרת, ולא הפסיק בפסוק בפני עצמו, אלא נשאר זה מחובר בפסוק אחד, לאשמעינן דרשה זו להיות מוסב אדלעיל, לומר אף על גב שנאמר בראובן זה הגנות וישכב את בלהה, מכל מקום כפי האמת שנים עשר בני יעקב היו שקולים, דכמו שלא היה באחיו זה הגנות של רישכב, כך בו לא היה זה הגנות ממש, ולא נכתב כן אלא על שם שבלבל יצועי אביו עד כאן, והוה הטעם המובן על פי הדרשה של הגמרא הנוכרת, מה שנפסק קודם ויהיו וכי לפרשה אחרת, ולא נפסק לפסוק אחד, אלא נשאר מחובר הכל בפסוק אחד, וכמו שכתב מהרש"א ז"ל.

ברם במדרש נבא פרשת נשא בקרבן של שבט ראובן נתבאר שם טעם אחד בזה ההפסקה, שיש בפסוק הנזכר, דהכי איתא התם שעיר צויים אחד לחטאת לכפר על מעשה בלהה, ולזה השלמים בקר שנים, לפי שהיה חסר מלהמות על אחיו משום מעשה בלהה, שכן כתיב וילך ראובן וישכב עם בלהה פלגש אביו, וישמע ישראל והפסיק הענין שהניח שם פרשה, לומר שנתחזק, ולכן אותה פרשה פתוחה, לומר אף על פי שנתחזק, ידיו של הקדוש ברוך הוא פתוחות לקבל שבטים, ובשביל שביקש שני מעשים טובים הצלת יוסף והתשובה, נעשה שלם עמהם שנכנסו במנינם, והיה הוא דכתב אחריו ויהיו בני יעקב שנים עשר עד כאן לשונו, הרי לך טעם אחד בענין הפסקת הפרשה באמצע הכתוב.

ואנא עבא נחבא אצלי בסיעתא דשמיא טעם נזכר להפסקה הנזכרת להורות כי עון ראובן לא היה אלא רק ענין הפסקה, שהפסיק מעשה השמיש והשכיבה של יעקב אבינו עליו השלום, שהיה רוצה אותה הלילה לשכב עם בלהה להוליד ממנה תאומים, שבוה יהיו בני יעקב ארבעה עשר, וכמו שכתב רבינו ז"ל בספר הלכות שם אעתי לקמן, והוא על ידי הליכתו וביאתו שם בלבל הדבר, ופסק ענין תשמיש של יעקב שלא הוליד עוד, וממילא נשאר בני יעקב שנים עשר דוקא ולא יותר, ולכן עשה הפסקה זו לפרשה אחרת קודם ויהיו בני יעקב שנים עשר, לומר כי עון של רישכב הנאמר בראובן אינו כפשוטו ששכב ממש חס ושלום, אלא הוא ענין הפסקה שעשה במשכב אביו, ולכן נשאר הפסוק כולו מחובר יותר, שאם יפסיק גם הפסוק, לא

הרמ"ז ר' יהודה ז"ל נווארז ב"ר אבד"ק סאטמאר
שאלות ותשובות זכרון יהודה

עד סקטצא לדיחאל כאונר לו זלשון דיין
וכמופוי לזעלה הי"ל אזל זאונת זה גם הרמ"ש
ז"ל וודה דהצ"ק שאונר "דיין" יאל רק פטרלה
לתרגם דיחאל, ורק זה לריך עדיין לייש קלח
דהא נשונע שהצ"ק הרמ"ש יאל כשה" ונתרגם
הנציאים ולא זכתיזים צפ"ל יונלך, אונס
ניחא דהא ע"כ ופרש הרמ"ש ז"ל דונ"ש ועוד
ציקס לתרגם כתיזים קאי על דיחאל דהא
תרגום תהלים ונשלי כו ויש זידינו כונ"ש
לעיל וגם הרמ"ש ז"ל זחדיא כתז ועוד ציקס
לתרגם דיחאל, ונמילא ע"כ ויש ונקודס תרגום
של נציאים יציע כו יאלה ציק ונשונע אח"כ
ואפשר גם תהלים ונשלי זככלל, דהא גם דוד
ושלמה זככלל נציאים, ורק דיחאל ונשונע לכאוי
זלשון הגוי' עס ואיהו לא נציא (ורשיי ז"ל
קונ"פ זח"א) ועכ"פ ניחא צק"ד דצרי הרמ"ש
ז"ל דהצ"ק שאונר ניי גילה י"ל דלאונר זשעה
סתירגס יונלך ואין להאריך, כנלע"ד צק"ד.

חשוב תורני וי"ש, יתזכרו ישראל על ידו והקצ"ה
יצרך כחנים וזפרטו לכתן הכ"ל ויזיל אותו
ואכ"י וכל תקלה, אדרבא ישא זרכה ונחת
ה' לעולם קלה, וזכ"ז חלילה לי להיות מקיל
זדבר שונפורט קתונא זרמ"א לאיסור והוראת
שעה היתה זענינו ונטעם הכ"ל וחיים ושלום
וזרכה יה" לנו ולכ"י ע"ה חנוך, זעה"ח שוראן
י"צ תשרי וזרכת"ך לפ"ק.
הק' יודא גר"ו.

סימן מ"א

בשו"ע אר"ח ק"י קל"ז כ' כל ונתרגומין קדושת
וזל לניין, וזטור ונפ' ואונרים ה' יונלך
לע"ו ותרגו כד' קיצינו כל העס, וכ' הר"ד
אזודרהס ז"ל (הוצא צק' עצה"ק להג' חיד"א
ז"ל) ונה עעס זקדושה דקידרא קצנו פי ה'
יונלך לע"ו שאונר ונרע"ה, וזקדושה קצנו פי
יונלך כו, ותירן דלפי שנתרגם קדר קדושה
נקטו הפ' שאונר ונרע"ה לתרגומו לפי שאין
תרגום זכתיזים, וכ' ושמעתי זשס הרמ"ש
ז"ל שאונר כי קבלה זידו שעל תרגום פי יונלך
ה' לעולם יאלה ז"ק ואונר ליונתן זיעני הוא זה
שנגלה קתריי לזני אדם ונפני שיש זו קן
ונסיה עכ"ל וכתז ע"ז הרז רזינו חיד"א ז"ל
וצק' א"י רזא כתז ונעס הרמ"ש ז"ל זשפיקות
וקשה דהרמ"ש ז"ל זתוספותיו לנגילה כתז
וז"ל ונראה שתרגם איז ונשלי תהלים שהרי
הס ונתרגומים זידינו וגם ציקס לתרגם דיחאל
וא"ל ז"ק דיין דחית ז"י קן ונשיה, ויניש שא'
מן התנאים שלאחר יונתן ז"ע תרגם ולא
תרגם דיחאל ונשום דחית ז"י קן ונשיה עכ"ל,
הרי להדיא דקצר הרמ"ש ז"ל דצ"ק יאל על
דיחאל לזד וזה היפוך ונה ששונע הרמ"ש ז"ל
ונעס הרמ"ש זככלל"ק של הג' חיד"א ז"ל, ואני העני
ה"י כ"ל דרך הוא לשון הגוי ונגילה דק ג' תרגום
של נציאים יונתן ז"ע אונר ונפ' חגי כו ונודעזעה
ארץ ישראל ת' פרסה יאלה זת קול ואונר ניי
הוא שגילה קתריי לזניא עמוד יציע על רגליו
ואונר א"י הוא, גלוי וידוע לפניך שלא לזכודי,
אלא לזכודיך וכ"ו, ועוד ציקס לגלות תרגום
של כתיזים ילחה ז"ק ואונר לו דיין ונשום
דחית ז"י קן ונשיה ע"כ, ונזאזר להדיא שז"פ
ילחה הצ"ק וזפעס א' אונר ניי הוא זה שגילה
קתרי, וזפעס הצ' רק אונר "דיין" והתיזות
ונשום דחית ז"י קן ונשיה, זה הוא לשון הגוי'
דהא קאונר ונאי טעמא ונשום דחית ז"י כו,
ונשונע דלח הצ"ק קאונר כן רק ליטנא דגוי'
הוא כך ולפ"ז אחיין שפיר דצרי הרמ"ש ז"ל
זשס הרמ"ש ז"ל זשזשקוק יונלך כו נפיק
הצ"ק ר"ל זפעס הרמ"ש אונר ניי הוא זה
שנגלה קתרי לזניא, וירש ונשום דחית ז"י
קן ונשיה, אפשר להכ"ל שהוא רק ונלשון הרמ"ש
ז"ל דר"ל דגס זפעס הרמ"ש כוונת הצ"ק
קיניח ונלתרגם תרגום הנציאים ונשום דחית
ז"י קן ונשיה, ואפשר דלפ"י הרמ"ש ז"ל הכ"ל
דנאי דקאונר זגוי' ונ"ע, קאי על הצ"ק שזשבי
פעננים קגס זפעס הרמ"ש אונר ונ"ש הצ"ק ניי
הוא זה כו הוי ג"כ ונשום דחית ז"י קן ונשיה
רק לכ"ז כדקאונר גלוי פי הכיחווה לתרגם

סימן מ"ב

באורח סימן ק"י קע"ף ז' דהפלת הדרך אין
לאונרה אח"כ יש לו לזיך פרסה (כפי
זה"ג) והקפק זזה אי שיעור זה תלוי זשתיית
האדם זדרך שיעור זמן די וניין ונמילא אין
חילוק אס הולך זרגליו או ע"י עגלה או ע"י
ונקלה הזרזל אשר הולכת זחפזון רז או שיעור
פרסה נאונר רק על שיעור הדרך שהוא ערך
ונהלך אדם זינוי פרסה ואף אס הולך שיעור
דרך זה זעגלה או זקוק ופרד או זונקלת
זרזל, שיש שאינו הולך ונהלך פרסה אפילו
ניל אחד ולא ונלאתי וזכור דין זה, והנה פה
זנרחץ אין לי קפריס לעיין זזה זשתי, אונס
וזכרי זשתי ונרונש"ק ז"ל ונקופק זזה א'
ונהשאלים לענין שמועה קרובה ורחוקה זזה'
שנחות אי שז"י זה לפי ונהלך אדם זרגליו
דוקא, וקס ונכריע דשז"י הינך זינוי דתיינו
לפי ונהלך האדם עס העגלה, אזל לא זשילוך
ונקילות הזרזל ע"ש, זחלק יורה דעה, ואני
העני נראה לפשוט הקפק ונגוי פקחים דק
ז"ד ע"א דחיתא העס ת"ר ה"י עומד חן
למודיעים ויכול ליכנס זקוקים וזפרדים פירש"י
ז"ל זנרולה יוכל יה" חייב ת"ל וזדרך לא ה"י
והנה ה"י פירש"י ז"ל דחון למודיעים דרך
רחוקה הוא, ע"כ הנה ונפורט יואל דהלשון
רחוקה ה"י ונשונע דרחוקה ודאי שא"א לזוא
זשום אופן, אזל זאפשר לזוא אפ"י ע"י שום
קינה שזידו כגון קוקים ופרדים לא ונקרי
רחוקה רק התס אחי קרא יתירה דסינה
הפקוק אח"כ ואונר וזדרך לא ה"י ולמד פיון
שה"י על דרך עכ"פ ון מודיעים לחן אינו
חייב שלא הקריז הפקח זנוועדו, ונשונע וזה
דלשון רחוקה זנוק"א ונשונעותו שא"א לזוא
זשום אופן אזל אפשר לזוא לא ונקרי רחוקה,
(ולוונר זזה ל' תורה לחוד ול' חפנים לחוד
הוא דוחק) וה"י וזה ראי' להלכתא לענין ה'
שנחות דמוזכר ז"ל קרובה ורחוקה תל"י אי
רחוקה זככל ענין ואי לא דתיינו שעי' איזה
אופן יוכל לזוא לקרובה ונכסיכ דהלכה כדצרי
הנקיל

ותיק וחמיד כשית מיה אברדם שלום
ירוחם פרים נ"י מוצ ביקק מאשאד
יע"א.

המקיל בצבל ככלעיד לולא דנוקמפינא, זרם
הכל לענין תפלת הדרך לכאורה לא נזכר
בלשון רחוקה או קרובה לא בגני ולא צפוי.
אונס לריכין אנו זוח קלת לדברי אגדה ונה שפי
צעני צפי נוקן כתיב הם ילאו את העיר לא
הרחיקו ויוקף חזר לאשר על ציתו קום רדוף
אחרי האנשים והשגתם וכו' ויסוצו העירה.
ילדיק אריכות הלשון שהקדים הם ילאו לא
הרחיקו, אונס יס לונר סיוקף הדדיק שאמר
על עלנו זה ה"א חני ירא וידע הוא באחי
סיהיו כזהרים בתפלת הדרך והסיעור זה עד
פרקה עיין עושיע הפלוגתא של הנפ' בפירוש
הדבר ואם כבר היו ונתפללים תפלת הדרך
והוא יחזירם להתעבב עם ויהי' זה הטא ופון
זרכה לזבלה על הסצטים הקי, ע"כ התלומן
יוקף לזרז את אשר על ציתו לרדוף ונהרה
אחריהם להשיגם טרם סיהי' ונתפללים תפלת
הדרך וקיייל צפוע עם שיתפללו אחר שהחזיק
זדרך חון לעיצורה של עיר והציח מג"א תחום
ועיצורה של עיר, ח"ס הם ילאו את העיר לא
הרחיקו שלא הי' עוד סיעור פרקה, וכ' צפי
צטס ר"י שחסי' הנכון הוא דעד כונה הי'
אחיזת הדרך להספול אוחה לכתחלה אחר
סילא מן העיר בתוך פרקה ראסונה ורזו
שינהר להשיגם קודם סיחזיקו דרך לונען לא
יהי' זרכה לזבלה וכמוצן, עכ"פ יס לנו קלת
ראי' דגם זה נזכר לשון רחוקה ולשון זה
קובל כניל רחוקה בכל אופן ונמילא אפטר
גם זה סהולך צמקילת הצרזל וכדומה סיעור
קען ופרקה חין לונר תפלת הדרך צטס
וונלכות אלא צלא שר"ו כנו הדין צפוי לענין
הולך פחות ופרקה סאוור צלא שר"ו ככלעיד.
והיית יורנו ונרכיו וכלכה בארחותיו האנתיים

חון.

סימן מ"ג

הרמב"ם ז"ל זה תפלה פרק י"ז הלכה י"ד
הקורא צנניא יס לו לקרות לתורגמן
שלקה פקוקים כו, ולא פי טעם הדבר, פירש"י
ז"ל וכן הרע"ב ז"ל נקום דלא נפקא לן הוראה
וננייהו והענין לכאורה תנ"י, דהא כונה נילי
נפקיל ונדברי הנציחים כגון לענין מלוה הציב
דילפי ונקרא דוהצחתם את הגזול פו' וכונה
נילי ונעלייא נפקיל ונקראי דחנה וכן עובא,
ולע"ג לכאורה ועכ"ל דר"ל דעכ"פ עפ"י הרוב
לא נפקיל וננייהו ע"כ הניחו לקרות ג' נקום
טרחה לזכורה, או אפשר דעכ"פ אז"ל ונקני
דאתא יחזקאל ונאן אורה רק אגורה רחמנא
לנשה כו' ואתא יחזקאל ואסוכר אקרא ע"כ
כיון דעכ"פ צלא"ה ונרומ כל מה סנציחים
צתורה או נולד הללורס ע"כ קאמרו דלא
נפקיל וננייהו להוראה ככלעיד, והיית יורני
ונרכיו צכ"א.

סימן מ"ד

שיל"ה, סאמאר יום ה' י"ג אדר התרע"א לסיק.
רב שלום וברכה לאורך ימים ושנים טובים
לכבוד אדני י"ג תלמיד חביב דרב המאה"ג

מ"ק קבלתי צעתו ולפי טעה מונעת
ונלחסי צידוע לרומע"כ וכיון דלידחי
לידחי, ועתה לקחתי מועד להסיצ עכ"פ צמקלת
ונפכי כבוד התורה ונפכי כבוד הלצור, לפנש"כ
רומכ סנו הלצור פניהם עלי הסדיוט, להגיד
להם דעתי צענין הנורא אשר קרה להם ר"ל
צניחומ"ד שלכם שאחזה אש סצניות הארון
הקודש ונשרפו צעוה"ר סני סיה, וגם שאר
ספלי קודש, כונה זוגות תפלן וסידורים ונלחתי
ונלויילים אוי לעינים סכך היו רולות וואו ללזנים
סכך סומנות, לדיק הי' צבל דרכיו, ולפי מה
ספי כצר הלדיקו סלצור עליהם את הדין,
וצאת אחת וכל צעלי החצרה הקי וקראתם
פל תהלים צליצור צניחומ"ד ציוס לוס וצוידוי
ופשטוס מנשסי, וגם כל העם נדרו לצדק הצית
ולכתיבת סיה וסאר תיקונים יהי' נל לרלון
לפני סיה"צ כל הרהורי ססונה ותערצ עליו
יה"צ עתירותיכם כעולה ופקרצן ונעשה ידיכם
כוננהו.

הנה צעיקר דין דק"ת סנסרק לא מולא צפוי
יותר רק סחייב לקרוע עליו ודוקא
ספורפין אותו צגרוע וכמעטה סהי' ומצולר
צפוקקים והאריך צתשו ח"ל ס"י י"ז וצצרי
ח"א ס"י פ"ד דדוקא הרוחה סיה סנסרק צבח
אדם אפי' ע"י נכרי כדאי' צס"ך, אצל סונע
ולא ראה או נשרף צלונס אינו קורע, ואני
צעניי כוונתי לדעתם והיי' ונדאי' צמו"ק דך
כיו ע"א חיר סיה סנסרק וניל דכתיב וכו'
והיי' דכתיב לא פחדו ולא קרעו כו' ונכלל
דצני לנקרע, וצצנת דך קיה ע"צ פירש"י ז"ל
ד"ה סיה סנסרק הרוחה סיה סנסרק וכן הוא
הלשון צפויש"ע יו"ד ס"י ס"נה אצל צלוסן כ"ד
לכאורה פסור ונקריעה.

ומתענית לכאורה לא מוזכר, והרא"י גדולה
דצקרא דירנ"י הניל שאמר לתוכיח
אותם ולא פחדו ולא קרעו וכו' הנה"ך וכל
עצדיה ונחה הוכיח צגני ורק הניל ונכלל דצני
לנקרע, וקי' למה לא כתיב שלא התענו אס
הוי צני להתענות, אע"כ ל"ל התענות, ועדיין
כאמר אפי' רק ונדאורייתא לא צני אצל
ונדרצן צני להתענות, אונס ונדצתקו' חכ"ל
וסצוי' לא שלא סצרי ונח"ל כלל אודות
תענית, וע"כ אי' ונחרי או דתענית הוי ל"י
פשיטא דצני להתענות, וזה קשה נאלד יען
דלא נזכר צטום ונקום צפוקקים אע"כ להיפך
דפשיטא לחו סחיי' להתענות.

ומ"ם ונדצעיני העולם הדבר סקוט להתענות,
הי' אפשר ונקום לעניד לונר דחיתא
צלו"ה ס"י תקי"פ אלו הם סרסחי להתענות
צחס וכו' וצפור כתצ צלשון פ' צה"ג אלו
היננים סנתענין צחס מן התורה (וכ' הצ"י
אעפ"י דתקנת סכמים הוא מר"ו קרו לחו מן
סתורה לונר סיס ליזחר צחו כנו צקל תורה)
וקחסינ עם צכ"ה צככליו סרק יהויקס את
סנגילה אשר כתצ צרוך עפי ירנ"י ע"כ ונמסצר
כו

תקעא בראשית מג מד מקיז

הַאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: ־ וַיִּשְׂאָ
מִשְׁאֵת כֹּמֶת פָּנָיו אֲלֵהֶם וַתִּרְבַּ
מִשְׁאֵת בְּנִמְנוֹ מִפְּשֵׁאֵת כֶּלֶם תִּמְשַׁ
יְדוֹת וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁכַּרוּ עִמּוֹ: ־ מִד א וַיִּצְו
אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מִלֵּא אֶת־
אֲמִתְחַת הָאֲנָשִׁים אֶבֶל כֹּאֲשֶׁר וַיִּכְלְזוּ
שָׂאת וְשִׂים כְּסָף־אִישׁ בְּפִי אֲמִתְחַתּוֹ:
ב וַאֲתִזְבִּיעֵי זָבִיעַ הַכֶּסֶף וְתִשָּׂים בְּפִי
אֲמִתְחַת הַקָּפֶן וְאֵת כְּסָף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ
כְּכֹר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: ־ הַכֶּבֶךְ אֹר
וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֶמָּה וְחִמְרֵיהֶם: ־ הֵם

אונקלוס

והמרה גבריא גבר חברה:
 די ונפל חלקיו מן גרמיה
 קדמויהו וסני חלקא דבנימו
 סלקין דלקהו חמשא חלקין
 ושתאו וריואו עמיהו א ופקר ית
 די ממנא על ביתה קמימר מלי
 ית מועני גבריא עיבורא כסא די
 יכלין קספלי ושויו כסף גבר
 קפום פועניה: ב ונת קלידי קלידא
 דכספא חשויו כפום מוענא
 וזעירא ונת כסף זכויהו ועבר
 כפתומא דיוסף די מליל: ג צפרא
 נטר ונבריא אתפטר אונן
 וחמריהו: ד אונן נפקו מן

← **וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֶמָּה וְחִמְרֵיהֶם: ־ הֵם**
 לקב בדיר רשימי

(ראשי): מח) פי נגדל גלא אס כמו איש שלא היה לו
 אס בקטמיה, משליש שאל האחים (ג'א): מוט) מיום
 שפירש יוסף מחמיו לא טעם טעם יין דכמיז ולקדקז מור
 לחיו, אף הם לא טעמו טעם יין דכמיז וישמו וישכו
 "עמיה" מכלל דעד האידלא לא (גמר), וביכז ק"ס ז"ס
 חילי: ולקדקז מור לחיו וכו' ר' לוי אמר מור ממש היה
 דלח"כ לוי כל כ"כ שנה שלא ראה לחיו לא טעם טעם יין.
 אף הם לא טעמו טעם יין עד שכלאו לחיו והיזד וישכו וישמו
 זמא, שמש היה רואה או הגמ' או הביז' לא היה לחיו מה שחמרו, ומה ששמו עמה הגם שעדיין לא היה יוסף נמלה להם,
 טע"ג לחינה לא מוז מוליניה מוז (מחרי"ז), או אפשר שמש כנמא נפשות, שמשו שיוסף מקדקז לחיו כדי שיהיה יין ויגלו

א. מלא וגו' ורח גבועי וגו', לריך לרעה טופס, והכי לראות אס יתנו נפסס על צנימין
 טעם יוסף צנימיוס אלו, ואס וצאלמעות זה יכיר כי מודדן מדידת אחוה עם
 לטורס כלא מעשוי ומכיווס כי גמר כלנזי השלוס לחיו ויכפר להם טופס, הכי לרמח להם ענין
 ויכל ושמח עומה והרכיח להם שלום, ואולי כי הגניבה אולי יתחילי להכניס כי יש מי שמכיר
 נחמיו לני דברים, הכי כדי שיטופר להם טון מנשיכס צבית הלמי, וכן מלניו לו שכיח רוח
 הכניצה שגנבוהו כיח עומה להם דברי חשד כדי להם הדבר צפרעיס אחריס דחתיב (מיג ל"ג)
 שיהיה הכניסה על מין הטון ענימו של יוסף ויכפר וישבו לפניו הככור ככרתו וגו' וכלהי דכות:

אור החיים

אונקלוס

תקעב בראשית מד מקיז

הַאֲנָשִׁים אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ לֹא הִרְחִיקוּ וַיִּוָּסֵף
אִמֹר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹחַ אַחֲרַי
הָאֲנָשִׁים וְהִשְׁתַּחֲוּ וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
לְמַה שִׁלְמַתְּם רֵעֵה תַחַת מוֹבְהַי:
ה הַקָּלָא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוּ אֲדַנִּי כֹּו וְהוּא
נַחֲשׁ יִנְחַשׁ כֹּו הִרְעַתְּם אֲשֶׁר עֵשִׂיתֶם:
ו וַיִּשְׁגֹּם וַיִּדְבֵר אֲלֵהֶם אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה: ־ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לְמַה יִּדְבֵר

אור החיים

ה. **הלא זה וגו' לא הולך להכירישי** להיות
 הליש כלל הוא הכותן הגביע צלחמתה
 צנימין, לזה לא היה לריך להכירו ומזון אלנו הדבר
 שעל הגביע הוא מדבר, וכוונת דבריו הוא ישי
 להודעת טעם כרגשה צניעיה חוכף ומיד כי זה
 יגיד שכנינים מעשה יהיה אשר כוונתישי, לזה
 אמר כלה זה אשר יתנה לחויו צו פירות צחמיהו
 ומלך זה הוא דבר הריגיל להשתמש צו ומה ידעו
 חוכף לגביעה, ואומרו והוא נחש יתשישי בל לחת
 טעם לדברו דרך זה צפשויות שיהם גנבוהו ולא
 חשד חולת, לזה אמר נחש יתשי פירות נחש מה
 שלפניו יתשי מה שעתיד להיות וצו נחש יודע כי הם
 יגנבוהו, ואולי כי לטעם זה ישישי נחשו לצ גלויו אחר
 כליכסס:

הרעותם אשר עשיתם, קשה אחר שלמה למה
 שלמחם רעה תחת עובי מה מקום
 לומר הרעותם וגו' כלה און קן רעה צעולם כמשלם
 רעה תחת עובי. ואולי שנחמון לסחור הוכחת
אור בדיר

קעא) שחמיהו הוא מהגניב, שאלה זה אשר וגו' ולא אמר מה זה. קעב) מה נפקא מניה שישיה צו, ודי איני יכול לשחמ
 נחש אמר, ותיק שגנבוהו. קעג) פירוש אס לא יני טעם הלך מיפס ומיד, דבר נעלו הוא שח' מתיח יוסף עמך הגביע
 שס כדי להשיל. קעד) ואס לא יתח צו ממה לגנבו, ג למה כפל. קעה) מלך טעם אשר שמה צו. קעז) עמך רעה מה
 שרמח ממש שמש אנשים מעולם לא גנבו. קעח) פי' מעשה השבת הכסף היספה רעה, לומר, צמחשפה רעה ועמיה רעה
 ולדך האי פי' הרעותם, עשיתם אחיה רעה הגם שלא היה רעה. לומר, נשמת טובה והוספת אורח נמלה קפדה, וכו' הפירושם און
 הפירוש אשר עשיתם אשר עשיתם עמה. קעצ) מה זה שלא למה, כלה הוא רוחה הגביע צמחה. ג למה אמר צי"ף הדמיון צ'
 דברים יקרים וחשוב מכסף המושב, כי מחויק
 הגביע ליקר הערך מהכסף שהשצי עממה:
 ז. **למה ידבר וגו' דברים וגו' ישישי** פי' מה
 מקום יש לו לדברים, לא מציעה דברים

הרב"ל ר' קן ציון אבא אהרן זצ"ל

אור פרק יד - הלכות ברכות לציון קלט

מב. שא"ה. מי שנסע ברכב מעיר לעיר, האם צריך לברך ברכת הגומל.

תשובה. אין הנוסע מעיר לעיר מברך ברכת הגומל אלא אם כן נסע בכביש שתנועת המכוניות בו דלה באופן שאין רכב זה רואה רכב אחר, כגון בכבישים נידחים, או שנסע בשעות הלילה המאוחרות. וצריך שמשך הנסיעה יהא לפחות שעה וחומש, והליכה וחזרה באותו יום מצטרפים לברכת הגומל, ואפילו נסע ביום וחזר בלילה, אבל אם חזר למחרת אין מצטרף. ואם יש בנסיעה אחת שעה וחומש, אם נוסע וחוזר באותו יום, מברך ברכת הגומל רק פעם אחת בסוף חזרתו, ואם נוסע ביום אחד וחוזר למחרת, מברך בכל יום ברכת הגומל. וכל זה בדרכים רגילות, אבל הנוסע בדרכים מסוכנות, כגון הנוסע לחברון או בכביש הבקעה וכדומה, שיש חשש סכנה לעובר שם, מברך בכל אופן, אפילו מצויים באותו כביש הרבה כלי רכב, ואפילו נסע פחות מפרסה.

בעולם אינו מברך, אעפ"י שיש בהם סכנת תאונת דרכים, ועל כרחך שהתקנה היתה רק משום ליסטים וחיות רעות, ולכן רק באופן שיש חשש ליסטים וחיות רעות, וכגון שיש מרחק גדול בין רכב לרכב, באופן שאין רכב זה רואה רכב אחר, וליסטים וחיות רעות אינם חוששים לפגוע בהם, נחשבת הדרך בחזקת סכנה, ומברך ברכת הגומל לכשמגיע בשלום.

אפילו בחבוש משום ממון, וראה עוד בכה"ח שם אות א."

ונראה שאפילו אם לא נתנהו בבית הסוהר, אלא בחרר מעצר עד לביורר וכדומה, גם כן מברך לכשיוצא, שהרי עכ"פ לא היה מושל בעצמו. ואף שבבאה"ל שם בדי"ה חבוש כתב בסוף דבריו דאפילו למ"ד שמברכים גם בחבוש על עסקי ממון, מ"מ היינו דוקא ביושב בבית האסורים גמור ומשך איזה זמן, אבל אם דנהו לישב יום או יומים בבית השוטרים על חטאים קלים אין מברך, אין נראה כן. שכיון שהטעם הוא משום שלא היה מושל בעצמו, וכמ"ש הר"י מיגאש בתשובות בסימן צ' וכמובא בברכ"י שם, א"כ אין הברל בין ישב בחרר בית הסוהר או בחרר מעצר, ובכל אופן יש לו לברך ברכת הגומל.

ומכל מקום אין צריך שבכל משך הנסיעה לא יראה רכב אחר, ואף אם עובר דרך ישובים באמצע הדרך, אלא כל שבחלק מהנסיעה נסע לבר מברך ברכת הגומל, ואמנם בבאה"ל בסימן ק"י סעיף ז' ד"ה ואין, הסתפק בזה לענין תפילת הדרך, מ"מ נראה שהעיקר לדינא לרעת מרן שבכל גוונא מברך ברכת הגומל, וראה עוד בזה בקצות השלחן סימן ל"ז בבדי השלחן שם ס"ק ג', ואכמ"ל.

מב. בשו"ע בסימן רי"ט סעיף ז' כתב, באשכנז וצרפת אין מברכים (ברכת הגומל) כשהולכין מעיר לעיר, שלא חייבו אלא בהולכי מדבריות, דשכיחי ביה חיות רעות ולסטים, ובספרד נוהגים לברך, מפני שכל הדרכים בחזקת סכנה, ומיהו בפחות מפרסה אינו מברך, ואם הוא מקום מוחזק בסכנה ביותר אפילו בפחות מפרסה. ע"כ. מפורש בדברי מרן שבני ספרד צריכים לברך ברכת הגומל כשנוסעים מעיר לעיר. אולם נראה שכיון שכל תקנת ברכת הגומל היא על סכנת חיות רעות וליסטים, כמבואר בשו"ע, א"כ כיום שיש כלי רכב רבים בכבישים בלא הפסק, אין חשש של ליסטים ולא של חיות רעות, ואי אפשר לומר שדרכים אלו בחזקת סכנה זו, ומשום סכנת תאונת דרכים אין לברך, שסכנה זו אינה בכלל תקנת חז"ל לברך ברכת הגומל, שהרי בודאי שאף הנוסע שעה וחומש בעיר וכגון בערים הגדולות

וצריך שמשך הנסיעה יהא לפחות שעה וחומש, שהוא מהלך פרסה כשהולך ברגל, וכיון ששיעור פרסה אינו תלוי רק במרחק, אלא במשך הזמן שעובר בשיעור זה, בעינין זמן מהלך פרסה. ואעפ"י שבשדי חמד אסיפת דינים מערכת ברכות סימן ב' אות ט"ו הביא בשם הפתח הדביר ח"ג דף שי"ג ע"ב שבכל אופן אזלינן בחר שיעור מהלך פרסה, ואפילו נוסע במסילת הברזל, וכן הביא בכה"ח בסימן רי"ט אות מ"א, ולמדו כן מהגמ' פסחים צ"ד ע"א, שאם היה יכול לבוא בסוסים ופרדים ג"כ לא חשיב קרוב לענין קרבן פסח, וכן כתב במ"ב בסימן ק"י ס"ק ל' לענין תפילת הדרך, מ"מ נראה דאינה ראייה, דשאני התם שלא חייבוהו לבא בסוסים ופרדים, אבל כאן זיל בחר טעמא, שהוא משום חשש סכנה, וסכנה תלויה גם במרחק הנסיעה וגם בזמן הנסיעה,

מג. שא"ה. הנוסע במטוס, וכן המטייל בספינה, האם מברך ברכת הגומל כשמגיע למקום יעדו.

תשובה. הנוסע במטוס נוסעים, מברך ברכת הגומל, אבל הנוסע יחידי במטוס, כגון בטיסה פרטית, וכן טייסים בצבא הטסים שלא בשעת מלחמה, אין מברכים ברכת הגומל. והמטייל בספינה, אם שט במשך שעה וחומש, אפילו לשם טיול, כל ששט מעיר לעיר, כגון מעכו לחיפה, או מטבריה לעין גב, ולא רואים אותו מהחוף, מברך ברכת הגומל.

בסעיף ג'. ונראה שעדיף לברך בבית המדרש, אף אם אין שם ס"ח, אך יש שם שני תלמידי חכמים, מאשר בבית הכנסת בקריאת התורה כשאין שם תלמידי חכמים, כיון שלכתחילה בעיני תלמידי חכמים, ובלבד שלא יגרם על ידי זה ביטול בית המדרש.

והנה כתבו הלק"ט ח"א סימן רמ"א ובספר מקראי קודש דף נ"ג ע"ב בשם מהר"ג ברזלי שבעל הנס בכלל העשרה, והביא דבריהם ביד אהרן בהגהות הטור שם, ואף שיש חולקים, וכתבו כדברי הראנ"ח שהובא שם שאין בעל הנס בכלל העשרה, וכן הביא בכה"ח שם אות י"ט, קי"ל שהוא בכלל העשרה, וכן כתב המ"ב בשער הציון ס"ק ז', ע"ש. אלא שיש לדון לענין מה דבעיני שני תלמידי חכמים אם הוא יכול להיות ממנין תלמידי החכמים, ונראה שמשלשון הפסוק ובמושב זקנים יהללוהו, שמשם ילפינן דבעיני שני תלמידי חכמים, משמע שצריך להלל בפני שני זקנים, ולכן יש לחזור אחר עוד שני תלמידי חכמים אף אם המברך הוא תלמיד חכם.

מג. ראה לעיל בבאורים לתשובה מ"א, שנתבאר שברכת הגומל נתקנה על חשש ליסטים וחיות רעות, ולא על חשש תאוונת דרכים, ולכן הנוסע במטוס נוסעים שיש חשש ליסטים מברך ברכת הגומל, אבל אם טס יחידי, וכן טייסים בצבא, אפילו הם מרובים, כיון שמכירים זה את זה אינם מברכים ברכת הגומל, כיון שאין חשש ליסטים, ורק חשש תאוונה. ואולם טייסים בצבא בשעת מלחמה, ודאי שמברכים ברכת הגומל כששבים בשלום, כיון דחשוב כמקום המוחזק בסכנה ביותר, דמברך ברכת הגומל אף אם נסע פחות מפרסה וכמו שנתבאר בתשובה הקודמת.

והמטייל בספינה נראה שדינו כדן נוסע מעיר לעיר, דבעיני מהלך פרסה. ונראה שבכלל יורדי הים הוא אף המפליג לשם טיול, ולכן כל

שאף באותו מרחק אם נוסע יותר לאט סכנתו מרובה יותר, ולכן בעיני ג"כ שיסע משך שעה וחומש, וכן הביא סברא זו לחלק בשו"ת רב פעלים ח"ב חיו"ד סימן מ' בשם הגאון חכמת שלמה לענין אבלות בבא ממקום רחוק, וחילק בין קרבן פסח ואבילות, וקלסיה לסברא זו, ע"ש, ולכן למעשה אין לברך א"כ נסע שיעור פרסה ונסע במשך שעה וחומש. ורק אם נסע בדרך מסוכנת, כגון הנוסע כיום לחברון או בכביש הבקעה, שיש חשש לתוקפים ערבים, מברך אף בנסע פחות מפרסה, וכמו שהובא לעיל מדברי השו"ע.

ונראה שההליכה והחזרה מצטרפים לענין זה, כיון שעכ"פ נסע בדרך שיעור פרסה. וכבר נתבאר לעיל בפרק ז' תשובה כ"ח לענין תפילת הדרך שלילה ויום מצטרפים לענין תפילת הדרך, והוא הדין לברכת הגומל, אבל יום המחרת לא מצטרף, ע"ש. ואף אם נוסע ביום וחוזר בלילה כשאין מכוניות מצטרף לשיעור שעה וחומש. והנוסע כמה פעמים ביום מברך פעם אחת בכל יום. והנוסע יומיים זה אחר זה ויש בכל נסיעה שעה וחומש, מברך בכל יום. ואפילו שביום הראשון עדיין לא הגיע למקומו, מ"מ כיון שנסע לאותו מקום על דעת להתעכב שם מעט, מברך ברכת הגומל, וכמו שכתבו האחרונים, וראה בזה בכה"ח שם אות ה', ע"ש.

וברכת הגומל אע"פ שלכתחילה צריך לברך תוך ג' ימים, מ"מ יש לה תשלומין כל זמן שירצה, וכמ"ש בשו"ע שם בסעיף ו', וכתב שם בכה"ח אות ל"ח שכן המנהג. ומכל מקום אם יכול לצאת ידי חובה על ידי אחר שנתחייב כעת, עדיף טפי, כיון שיש ראשונים הסוברים שאינו מברך אלא עד ג' או ה' ימים, וכמו שהביא בכ"י שם בשם הרמב"ן והרשב"א, ע"ש.

ולכתחילה יש להשתדל שבכלל העשרה יהיו שני תלמידי חכמים, כמבואר בשו"ע שם

ברכו בתרא: המנהג הפשוט, שמי שבא לביהכניס מאוחר, ואחר לשמוע קדושה מתשייץ, שהוא אומר "א הויכע קדושה". וכן נהוג בהרבה מקומות לומר "ברכו בתרא" אחרי גמר כל התפילה, קודם יציאה מביהכניס, בעד כל אלו שאחרו לשמוע ברכו מהשייץ. ובבירסק, אף שהניחו לומר "א הויכע קדושה", הקפידו שלא לומר ברכו בתרא. והוא עפ"י המשנה מגילה (כג.) שאין פורסין על השמע בפחות מעשרה. ועיי ביאור הכסף משנה על הרמב"ם פ"ח מתפילה ה"ה, דלפי מש"כ בפרק זה, שחזר בו רבנו ממשייך דקדושה דיוצר בעי עשרה, נראה שדעת רבנו לפרש שאין הטעם מפני הקדושה, אלא מפני שהם צריכים לומר קדיש וברכו, וכיון שהשייץ אומר ברכו, עכ"פ צריך לברך שום ברכה, שאם לא כן, היו נראים ככופרים ח"ו, שאומר להם לברך, ואינם חפצים, ולכן אמר ברכה של קייש, עכ"ל. הרי להדיא שלומר ברכו ולצאת מיד מבית הכנסת אינו נכון.

□ □ □ □

ברכת המזון: א] רבנו אמר שבליטא היה המנהג שלא לעמוד כשענו לברכת הזימון בעשרה, והסביר היטב במה תלויים שני המנהגים כזה. [עיי ארץ הצבי עמי צח.]

ב] בנוסח ברכת המזון היה נוהג רבנו לומר, כי אם לידך המלאה הפתוחה הגדושה בגימ"ל, ולא הקדושה בקו"ף. וכן הוא נוסח הבעשי"ט. ג] בחתימת ובנה ירושלים נהג כהג"א, לחתום בונה ירושלים אמן, בהשמטת תיבת ברחמי, והיה רגיל לומר הביאור בשם הגר"א עפ"י הפסוק ציון במשפט תפדה, ושביה בצדקה, והדברים ידועים.

ד] ובנוסח ברכת הטוב והמטיב היה נוהג לומר, הוא הטוב לנו הוא מטיב לנו הוא יטיב לנו. [ועיי מזה במחבר סיי קפ"ט, ושערי תשובה שמה:]

ה] ברכת המזון בזימון: המזמן צריך לברך כל ברכת המזון בקול רם כדי שישמעו האחרים, ומשמע מהרמב"ם דענייתם אמן מעכבת בזימון, וכמו דמשמע דס"ל להרמב"ם הכי בחזרת השייץ [ועיי כל זה בס' ארץ הצבי עמי מז, מט.]

□ □ □ □

בסי' ר"ב ס"ז נחלקו הפוסקים בתמרים שנתרסקו לגמרי עד שאבדו צורת הפרי שלהם לגמרי, אם לברך בפיה"ע או שהכל. ושמעתי בשם רבנו שמן הנכון לברך האדמה, ולא מכח סברת סנה"א והאחרונים דחתינן חדא דדגא, אלא עפ"י דברי הרא"ש לברכות (פי"ז סוף סי' י"ח), שסתפק לגבי ברכת בפיה"ע אי בעינן שתהא צורת הפרי ניכרת, ואילו לענין ברכת בפיה"א פשיטא שאי"ע ליה, והרא"י ממיה דסילקא. ותמיד בברכות הנהיגו בעינן פירוט כל מאי דאפשר, וכמבואר בגמ' בברכות (מ.) ברוך ד' יום יום. ובאוכל פרי העץ בודאי תהיה הברכה יותר מפורטת אם יאמר בפיה"ע, אך בנתרסק ונימוח שאי"א לברך העץ [מכח ספקו של הרא"ש הני"ל, דאולי בעינן צורת הפרי ניכרת בכדי לברך העץ], מדוע יאמר שהכל אם עדיין ראוי הפרי לברכת בפיה"א, ובמתני' (מ.) תנו, שאם בירך בפיה"א על פה"ע, בדיעבד יצא, וא"כ, כה"ג שנימוח ונתרסק, טפי עדיף לברך ברכת בורא פרי האדמה מאשר לברך שהכל.

□ □ □ □

בענין תפילת הדרך: אמר רבנו שבשנים הראשונות כשנסע הדרך ושוב מבאסטון לנוא יארק, תמיד נהג לומר תפילת הדרך. אך כעבור הרבה שנים, התרגל כל כך להנסיעה באווירון עד שלא היה לו חששות ופחדים כלל וכלל, וככה"ג שאין להנוסע פחד כלל מהנסיעה, היה תופס רבנו דלא שייך כל הענין דתפילת הדרך [שנתקנה בתורת תפילה בעת צרה, אשר לפי דברי הרמב"ן בספר המצוות (בהשגותיו למצוה ה') יש לה דין מיוחד כשלעצמה, שהרי כל הדרכים בחזקת סנה"ה. אך בנוסע בדרך, ואינו מרגיש שום סכנה ופחד כלל וכלל מפני שהורגל לכך, אזי אי"א לומר ככה"ג דכל הדרכים בחזקת סנה"ה, ושוב אין דינה כתפילה בעת צרה, אשר על יסוד זה בנוי כל עיקרה של תפילה זו, אזי ממילא אין בכה"ג מקום לאומרה כלל. וכן הבנתי מדבריו. ואולי אף אמר רבנו כן להדיא.]

□ □ □ □

מנהגו של הגר"ח היה שלא לכתוב ב"ה בפתיחת מכתביו. [עיי טעם הדבר במסורה חוברת ו' עמוד לג.] ובשעה שהזכיר רבנו דבר זה, העיר

crying, however, asserts that chance and not God governs our destiny.

Charlie Chaplin prompted this writing. But readers do not have to accept this analysis of whooping and wailing as religious dogma.

What the Rav Said and Did

→ Here are revelations of some of the things that the Rav confided to me or did when I occasionally chauffeured him from his home to Yeshiva University or from his home to the Maimonides School in Brookline, Massachusetts. This was a fulfillment of *מלאכה על דעת רב* (Berokhoth 7b), "it is better to serve a great Torah scholar than to learn from him." I also record here some of the public customs of the Rav and his insights into Jewish law and folklore.

1. The Rav would recite the *פסוק* (the prayer said prior to travel) at the outset of the journey, before we drove off and while we were in the city. I don't think it was necessarily because the Rav concurred with the view of the *Taz* (comment 7 on Orach Chaim 110:7), but because he felt that the *פסוק* ("danger of the road") began immediately. In our time, traveling on the road by automobile does not entail the risk of highway robbery, but rather the possibility of traffic accidents which can happen anywhere. I was asked, if this was so, does the Rav prescribe the recital of this prayer when the objective is to drive within city limits? No, I replied. Since the rabbis arranged this prayer (Berokhoth 29b-30a) for those intending to leave the city, it need not be recited for a local trip. But once the intention is to leave the city, then the street outside one's home is contiguous to the road leaving the city and contains the same elements of danger as beyond the city limits, thus requiring the recital of the prayer for the road. ↓

2. We were once on the road at night. I had already had occasion to be *מלאכה על דעת רב* (i.e., to pronounce the monthly blessing upon the sighting of the "new" moon). The Rav recited the prayer and blessings, standing alone with me, and three times said to me, "Shalom Aleikhem," and three times did I reply to him, "Aleikhem Shalom."

3. Once, on the road together, I asked the Rav whether whistling was permissible or was a violation of *לשון הרע* (the prohibition against imitation of the ways of non-Jews). He said it was permissible.

4. No one knows precisely where Moses is buried or when he died (see the Bach on the *Tur*, Orach Chaim 292, and the

